

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Південний науковий центр НАН та МОН
Інститут української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського НАН України
Первинна профспілкова організація ЧНУ ім. Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2025:
досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні:
глобальний, національний та регіональний аспекти»**

XXVIII Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Миколаїв, 10–14 листопада 2025 року

Миколаїв – 2025

Могилянські читання – 2025 : досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти. Міжнародні відносини : XXVIII Всеукр. наук.-практ. конф. 10–14 листоп. 2025 р., м. Миколаїв : тези / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2025. – 84 с.

УДК 327(510:540:549)(5–12)“20”

Берділа І.І.,

*аспірант спеціальності СЗ Міжнародні відносини
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

**МІСЦЕ ІНДІЇ ТА ПАКИСТАНУ В ГЕОПОЛІТИЦІ
КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
В ПІВДЕННОАЗІЙСЬКОМУ РЕГІОНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

На сьогоднішній день, Південна Азія залишається одним з регіонів, які мають високу динаміку розвитку подій у політичній сфері. У квітні 2025 року відбулася ескалація прикордонного протистояння Пакистану та Індії навколо штату Кашмір. У вересні цього ж року відбулась зустріч очільників Китаю та Індії – Сі Цзіньпіня та Нарендри Моді відповідно, під час саміту ШОС в Китаї, яка виступає своєрідним натяком на можливість стабілізації відносин між найбільшими територіально та по населенню, конкурентами за першість в регіоні. Також, у вересні відбулися масові заворушення в Непалі, які призвели до повалення влади мітингуючим. А 11 жовтня 2025 року загострилися прикордонні сутички між Пакистаном та Афганістаном.

Стратегічне значення Південної Азії для Китаю останніми роками значно зростає, так як цей регіон є одним з ключових для розбудови інфраструктури проєктів в рамках «Поясу та шляху». Китайський науковець з міжнародних відносин Лю Дзінсен зазначає про важливість Південної Азії як регіону, який є зручним з точки зору побудови логістики та контролю ресурсних шляхів. Водночас з цим, Індія виступає проти проєкту «Поясу і шляху» та його частини - Китайсько-пакистанського економічного коридору, зазначаючи про негативний вплив таких розбудов на баланс сил в регіоні та втручання в національні інтереси Індії.

Пакистан є головним партнером Китаю в Південній Азії, який надає всебічну підтримку у політико-дипломатичних питаннях та активно бере участь у різноманітних регіональних ініціативах Китайської народної республіки. За наявності угоди про вільну торгівлю, започаткування Китайсько- пакистанського економічного коридору інтенсифікувало співпрацю між обома державами у багатьох галузях економіки, що в свою чергу виступає підсиленням важливості Пакистану для Китаю на сьогоднішній день. При цьому, варто відзначити, що під час сутичок між Індією та Пакистаном у квітні 2025

року, Китай, хоч і висловив підтримку Пакистану, але вдався до більш нейтрального тону, не виступаючи прямо проти Індії.

Додатковою віхою Китайсько-пакистанського партнерства в регіоні є порт Гвадар, який був побудований на березі Індійського океану за підтримки та значних інвестицій з боку Китаю. Цей порт містить в собі альтернативу Малакській протоці, та дозволяє постачати нафту в обхід Індії, таким чином зменшуючи ризики на випадок регіональної ескалації.

Описуючи актуальний стан відносин Індії та Китаю в регіоні, потрібно в першу чергу пригадати цілу низку відносно нещодавніх прикордонних конфліктів, які відбулися між цими державами. У 2017 році відбулась сутичка між прикордонними загонами Китаю та Індії в районі Доклам, який розташований між Індією, Китаєм та Бутаном. Незадовго до ескалації на кордоні, Китай почав розбудовувати інфраструктуру на власній частині району. Аналогічно відбулося протистояння в 2020 році, вже в долині Галван району Ладакх. В результаті останніх сутичок загинуло 20 індійських військових, не дивлячись на те, що сторонами укладено угоду про невикористання вогнепальної зброї в суперечливих районах на кордоні. Останній факт, хоча й не применшує потенційну напруженість між Китаєм та Індією, але показує усвідомлення сторонами недопущення повноцінного протистояння в регіоні та схильність до контролю ескалації. Варто також пригадати використання Китаєм водної дипломатії, яка в основному зводиться до надмірного тиску на Індію. Дві держави змагаються за води річки Брахмапутра, оскільки будівництво гідроелектростанцій Китаєм ставить під корективи життя населення долини Брахмапутра. Китай планує освоїти нижню течію річки Брахмапутра, яка в Китаї відома під назвою Ярлунг Цангпо. До 2015 року вже було завершено проекти Зангму (510 МВт), Дагу (640 МВт) та Цзяча (320 МВт). Китай зараз втілює свій 14-ий п'ятирічний план (2021-2025), в якому висвітлено низку ключових стратегічних проєктів, які будуть реалізовані в першу чергу. Ряд проєктів, перелічених у новому п'ятирічному плані Китаю, почали реалізовувати дуже близько до кордону двох країн. Індія висловлює претензії через той факт, що, оскільки річка протікає через зону високої сейсмічної нестабільності, греблі становлять серйозну загрозу для низинних районів. Будучи державою, що розташована у верхній течії річки, Індія також постійно перебуває в небезпеці через можливе неправомірне використання води в конфліктних ситуаціях. Відомий індійський дослідник міжнародних відносин, Вінай Каура відзначає, що швидкість і масштаби модернізації китайської інфраструктури в Тибеті та Пакистанському Кашмірі, підривають нинішній військовий баланс

уздовж індійсько-китайського кордону. Окрім випробування нових танків, Китай також розбудовує свої ракетні потужності в Тибеті, спираючись на зростаючу інфраструктуру регіону. З огляду на те, що Китай модернізує свої ядерні та балістичні ракети для націлювання на Індію, дослідник вважає малоімовірним, що ядерне стримування Індії досягне повної зрілості протягом наступного десятиліття. Поряд з військовою модернізацією Пекін намагається забезпечити більшудоступність до Південної Азії завдяки добре побудованим автомагістралям та залізничним мережам.

Підсумовуючи, можна сказати, що Пакистан є важливим партнером Китаю в регіоні Південної Азії, що проявляється у різнобічній співпраці між двома державами та вибудовою спільної позиції щодо політичних питань регіону. Стосуючись питання Індії, хоча Китай має певну низку претензій та нестабільну історію відносин з Індією за останні роки, зустріч у 2025 році очільників двох держав може свідчити про внесення коректив у зовнішньополітичну стратегію країн, особливо якщо враховувати фактор економічних тарифів по відношенню до обох країн.

Список використаних джерел

1. Vinay Kaura. China's South Asia Policy Under Xi Jinping: India's Strategic Concerns, Central European Journal of International and Security Studies 12, no. 2, pp. 8–29. URL: https://cejiss.org/images/issue_articles/2018-volume-12-issue-2-0/kaura-china-s-south-asia-policy.pdf
2. Saman Zulfqar. China's Rise and Geopolitical Transformation in South Asia: Options for Regional States. Strategic Studies. № 45(1). pp. 1-23. URL: https://www.researchgate.net/publication/394644870_China's_Rise_and_Geopolitical_Transformation_in_South_Asia_Options_for_Regional_States
3. Nek Ram. China's Geopolitical Advancement in South Asia and the Indian Response. Journal of Polity & Society. 2023. URL: https://www.academia.edu/130403364/Chinas_Geopolitical_Advancement_in_South_Asia_and_the_Indian_Response

*Бушетець М-М. М.,
студентка 391 групи спеціальності
291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Тихоненко І. В.,
канд. політ. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ КИТАЮ ТА ЯПОНІЇ: КОНКУРЕНЦІЯ ЧИ СПІВРОБІТНИЦТВО

Економічна дипломатія є одним із найважливіших інструментів реалізації зовнішньополітичних інтересів держав у ХХІ столітті. Для Китаю та Японії вона має подвійний характер: з одного боку, як засіб забезпечення національного економічного розвитку, а з іншого, як механізм зміцнення геополітичного впливу у Східній Азії. Саме через економічну дипломатію відбувається формування нового балансу сил у регіоні, де економічні інтереси тісно переплітаються з політичними та безпековими аспектами.

Розв'язання Росією повномасштабної війни проти України у 2022 році стало переломним моментом у міжнародних економічних відносинах, зокрема для країн Східної Азії та перегляду стратегічних економічних пріоритетів.

Для Японії війна стала каталізатором поглиблення економічної співпраці із Заходом, зокрема в межах «Групи семи» (G7). Токіо активно долучився до формування та реалізації спільного санкційного режиму проти Російської Федерації, обмеживши експорт високотехнологічної продукції, зокрема напівпровідників, електронних компонентів і машинобудівного обладнання [3]. Згідно з даними Міністерства економіки, торгівлі та промисловості Японії, лише у 2023 році країна запровадила понад 200 обмежувальних заходів проти російських компаній та фізичних осіб. 11 жовтня 2025 році Україна та Японія підписали угоду про уніфікацію санкційної політики та координацію економічного тиску на Росію, що засвідчило перехід японської економічної дипломатії від традиційного нейтралітету до активної участі у формуванні нової системи глобальної економічної безпеки [1].

Крім санкційного виміру, Японія активно використовує механізми економічної допомоги та інвестиційної підтримки, спрямовані на стабілізацію країн, постраждалих від війни. Зокрема, уряд Фуміо

Кішіди ініціював виділення фінансової допомоги Україні у розмірі понад 7 мільярдів доларів на відбудову критичної інфраструктури та гуманітарні потреби, що свідчить про стратегічне поєднання економічних і політичних інтересів. [3]

Для Китаю, навпаки, війна в Україні створила складну дилему між політичним союзом із Росією та прагненням зберегти стабільність власних зовнішньоекономічних зв'язків із Заходом. Хоча Пекін офіційно утримується від прямих санкцій проти Москви, спостерігається помітна диверсифікація енергетичних і торговельних напрямів. Китай поступово скорочує частку російських енергоресурсів у своєму енергобалансі, одночасно інвестуючи у розвиток енергетичної співпраці з країнами Африки (Ангола, Нігерія, Південна Африка) та Латинської Америки (Бразилія, Венесуела, Чилі). Такі кроки свідчать про прагнення Пекіна мінімізувати геополітичні ризики та посилити свою присутність у регіонах, де конкуренція із Заходом менш інтенсивна [4, р. 87].

Китай також використовує механізми економічної дипломатії в межах «Групи двадцяти» (G20) для просування власного бачення багатополярного світового порядку. Під час саміту G20 у 2024 році китайська делегація акцентувала на необхідності «економічної інклюзивності» та реформування міжнародних фінансових інституцій, що розглядається як спроба обмежити вплив західних економік на глобальну політику [4, р. 98].

Санкційна політика стала важливим інструментом реалізації економічної дипломатії у поствоєнний період. Для Японії участь у санкціях проти Росії не лише засвідчила політичну солідарність із Заходом, але й відкрила можливість зміцнити роль країни як відповідального глобального актора. Для Китаю ж санкції створюють простір для альтернативної дипломатії, у якій економічна взаємодія з «глобальним Півднем» стає засобом обходу західних обмежень і розширення стратегічного впливу. [3]

Китайська Народна Республіка активно просуває ініціативу «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI), започатковану у 2013 році. Її метою є створення глобальної інфраструктурної мережі, що з'єднує Азію, Європу та Африку. BRI включає понад 140 країн-учасниць і передбачає створення транспортних, енергетичних та цифрових мереж, що зміцнюють позиції Китаю як світового центру виробництва та фінансування [4, р. 97].

Цей проєкт став основою для китайської економічної дипломатії, яка базується на масштабних інвестиціях, державному кредитуванні та використанні державних компаній як інструментів зовнішньої

політики. Китайська модель базується на державоцентричному підході, де провідну роль відіграють державні банки (Exim Bank of China, China Development Bank) і великі державні корпорації (COSCO, Sinohydro, CRCC). [4, p. 96].

У відповідь Японія розробила концепцію «вільного та відкритого Індо-Тихоокеану» (Free and Open Indo-Pacific, FOIP), що стала центральним елементом її економічної дипломатії. Основна мета цієї стратегії – підтримка вільної торгівлі, інвестиційної стабільності та верховенства права в регіоні. Через інституційні механізми, зокрема Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA) та офіційну допомогу розвитку (ODA), Токіо сприяє реалізації проєктів у сфері інфраструктури, освіти та екології [2, p. 447].

Обидві країни активно конкурують у сфері інфраструктурного фінансування. Китай у межах BRI надає пільгові кредити країнам, що розвиваються, що посилює його вплив, але також викликає занепокоєння через «боргову пастку» (debt-trap diplomacy). Японія натомість зосереджується на «якісній інфраструктурі» (quality infrastructure), просуваючи альтернативні стандарти співпраці, орієнтовані на прозорість, фінансову стійкість та соціальну відповідальність [5].

Ця конкуренція проявляється й у регіональних інтеграційних ініціативах. Китай виступає за зміцнення Всеосяжного регіонального економічного партнерства (RCEP), тоді як Японія активно підтримує Індійсько-Тихоокеанське економічне партнерство (IPEF), у якому бере участь США, але не Китай. Обидві держави таким чином прагнуть визначати правила регіональної торгівлі, формуючи дві різні парадигми: китайську, орієнтовану на державний контроль, і японську, спрямовану на ринкову відкритість [3].

Економічна взаємозалежність двох країн створює парадоксальну ситуацію – інтенсивне торговельно-економічне співробітництво поєднується з політичним суперництвом. Китай є найбільшим торговельним партнером Японії, тоді як японські компанії, зокрема у сфері високих технологій, продовжують інвестувати у китайський ринок. Водночас Токіо прагне зменшити стратегічну залежність від Китаю через диверсифікацію ланцюгів постачання та участь у багатосторонніх угодах, таких як Всеосяжне регіональне економічне партнерство (RCEP) та Індійсько-Тихоокеанське економічне партнерство (IPEF). Китай є головним торговельним партнером Японії: частка китайського ринку у японському експорті перевищує 22 %, а Японія – другий за величиною інвестор у Китай. Японські компанії (Toyota, Panasonic, Hitachi) мають значну присутність у

китайському виробничому секторі, особливо у високотехнологічних галузях. [3]

Показовим прикладом поєднання конкуренції та співпраці є формат «спільних проєктів на третіх ринках» (third-party market cooperation), який почав активно розвиватися після 2018 року. У межах цього підходу китайські та японські компанії реалізують спільні інфраструктурні проєкти у країнах АСЕАН, Африки та Центральної Азії. Наприклад, у В'єтнамі реалізуються спільні проєкти з енергетики, а в Таїланді – з будівництва транспортних вузлів. Такий формат дозволяє обом державам мінімізувати політичну напругу, водночас збільшуючи прибутки та технологічну ефективність.

Однак навіть у межах цього співробітництва зберігаються асиметрії економічної поведінки. Китай діє через великі державні корпорації та централізоване фінансування, тоді як Японія орієнтується на приватний сектор і публічно-приватні партнерства. Ця різниця відображає протистояння двох економічних філософій: державного капіталізму Китаю та ліберально-ринкової моделі Японії [2, р. 436].

Важливо підкреслити, що економічна дипломатія обох країн також має геополітичний вимір. Для Китаю вона є способом протидії американському впливу в регіоні, а для Японії інструментом підтримки альянсу зі США та інших демократичних партнерів. Японія бере активну участь у форматі «QUAD» (США, Індія, Австралія, Японія), який має на меті забезпечити безпечні ланцюги постачань і стабільність морських шляхів. Натомість Китай формує власні альянси, наприклад, через Шанхайську організацію співробітництва (ШОС) і BRICS. [3]

Окрім того, обидві держави розширюють економічну дипломатію в контексті нових глобальних викликів – зміни клімату, енергетичного переходу та технологічної конкуренції. Японія просуває стратегію “Green Growth Strategy”, спрямовану на розвиток чистої енергетики та водневої економіки, тоді як Китай є світовим лідером у виробництві сонячних панелей та електромобілів. Це створює не лише нові сфери конкуренції, але й потенціал для технологічної кооперації. [5]

Економічна дипломатія як Китаю так і Японії має гібридний характер. Вона поєднує економічну взаємозалежність і стратегічне суперництво, співпрацю у технологіях і конкуренцію у сфері політичного впливу. З огляду на глибину економічних зв'язків, повна конфронтація між цими державами є малоімовірною. Ймовірніше, що в майбутньому відносини Пекіна та Токіо еволюціонуватимуть за моделлю «керованої конкуренції» – прагматичного співіснування у межах глобальної взаємозалежності.

Перспективи економічної дипломатії Китаю та Японії визначатимуться

кількома чинниками: посиленням ролі США в Індійсько-Тихоокеанському регіоні, глобальним переходом до «зеленої економіки», розвитком технологій і цифрової трансформації. У цих умовах зростає потреба у створенні нових механізмів взаємодії, які дозволять мінімізувати ризики геоекономічного протистояння та зберегти баланс інтересів між двома провідними азіатськими державами.

Список використаних джерел:

1. Україна синхронізувала санкції з Японією та запровадила додаткові обмеження проти Росії // Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2025. 11 жовтня. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-sinhronizovala-sankciyi-z-yaponiyeyu-ta-zaprovadila-100749>
2. Hoshiro H. Aid Coordination through Competition? Unintended Donor Coordination between China and Japan // International Relations of the Asia-Pacific. Oxford University Press. 2024. Vol. 24(1). P. 429-464.
3. Japan Diplomatic Bluebook 2024 // Ministry of Foreign Affairs of Japan 2024. URL: https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2024/pdf/pdfs/2024_all.pdf
4. Wang Q., Wang J. China and Japan in Central and Eastern Europe: Competition, Cooperation and Complementarity // Journal of Contemporary East Asia Studies. 2022. Vol. 11, № 1. P. 86-106.
5. Zhang M. Sino-Japanese Third-Party Market Cooperation: Asymmetries of Economic Diplomacy // Japanese Journal of Political Science. 2024. Vol. 25(2). URL: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/EC8EB9ED5C2098E32534D08EE941E655/S1468109923000269a.pdf/sino-japanese-third-party-market-cooperation-asymmetries-of-economic-diplomacy-and-politico-economic-gaps.pdf>

*Денис Буянов,
здобувач вищої освіти 2-го курсу ОС «Магістр»,
науковий керівник: Ніна Ржевська,
д-р політ. наук, професор, завідувач кафедри
міжнародних відносин та стратегічних студій,
Державний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ*

ПАРАДОКСИ АМЕРИКАНСЬКОЇ ВИНЯТКОВОСТІ

Американська винятковість як ідеологема з плином історії зіштовхнулася з різними протиріччями та парадоксами, що можуть сприяти кризам та послабленню впливу міфу на американський політичний дискурс та його здатність легітимізувати той, чи інший політичний курс.

Можемо продемонструвати амбівалентний характер впливовості різних процесів на стійкість міфу про американську винятковість. Наприклад, боротьба за права афроамериканців дала можливість адаптувати міф афроамериканцям. Такі відомі представники від аболіціоністського руху, як Фредерік Дуглас та Букер Вашингтон, демонструють свої інтерпретації американської винятковості. Ф. Дуглас був схильний вважати, що Америка – це ідея, яка поки що не знайшла повного втілення. Б. Вашингтон був переконаний, що афроамериканці отримали значні переваги, оскільки їхній матеріальний та духовний стан є вищим, ніж інших народів африканського походження [1].

Спроба адаптувати міф афроамериканцями полягала у тому, щоб захистити статус американців, таким чином, уникнути маргіналізації і мати ідеологічну базу для захисту власних прав у майбутньому. Таким чином, сформувались нові версії міфу про американську винятковість, що лише підкреслюють, що різні політичні та соціальні групи змушені апелювати до своєї «американськості», щоб брати повноцінну участь у політичному житті країни. Проте, у довгостроковій перспективі, це стало причиною поширення більш критичних точок зору на історію Сполучених Штатів.

Парадоксальний вплив на стійкість міфу про американську винятковість мало поширення демократії в інших країнах, хоч і посилило уявлення про особливу американську місію, але результатами цього процесу стало оскарження лідерства США як найбільш демократичної держави світу. Глобалізація, що дала можливість поширювати американський спосіб життя, також мала зворотну

сторону, оскільки американці отримали більше можливостей для ознайомлення щодо відношення іноземців до Сполучених Штатів, критикою їх політики та наративами, що можуть сильно відрізнятись від домінуючих наративів США. Крім того, молоде покоління, зіткнулось зі суттєвими змінами у способі комунікації та характером дискурсу, а також зі змінами в інших державах, а саме – демократизацією.

Історія демократизації у Європі розглядається не як вже досягнутий ідеал, а як процес. У Європі існує більша «мінливість» політичних інституцій, що, ймовірно створює можливості як досягнення більшої демократичності, але і збільшує шанси авторитарного повороту.

З огляду на це, виклики для американській демократії мали менш руйнівний потенціал. Наприклад, у період маккартизму, були випадки коли підозрювані, посилаючись на Конституцію відмовлялись від того, щоб розголошувати свої політичні погляди, попри все, отримували санкції (звільнення, проблеми з працевлаштуванням, тощо), але подібні дії спровокували спротив самих політичних інститутів, що керувались Конституцією.

Тим часом, в європейських країнах, особливо в тих, що демократизувались лише після завершення Холодної війни, подібні виклики часто призводили до інституційних змін. Європейські країни, навпаки, проявляють більшу готовність до поглиблення демократичних практик шляхом інституційних реформ. І, навіть, якщо розглядати лише держави сталої демократії, то європейські політичні системи – більш динамічні за американську.

Так, порівнюючи французьку, британську та американську політичні системи, ми можемо помітити, незмінність американських політичних інститутів. Франція ж змінила п'ять республік, що мали п'ять різних конституцій. Це особливо контрастує з британською політичною системою, що є еволюційною. [2]

Скоріше за все, американська та британська політичні системи утворюють єдиний «англо-саксонський тип» політичних систем, що вирізняються особливою стійкістю, та, навіть, у порівнянні з британською політичною системою, американська політична система здається консервативною.

Так, у Великобританії відбулось декілька реформ виборчого права, було створено Верховний Суд Великобританії, проводились реформи з децентралізації, були прийняті різні акти із обмеження повноважень Палати лордів, тощо.

Американська ж політична система, своєю чергою, мала багато реформ, але більшість із них не суттєво змінювали саму систему, а якщо говорити про фундаментальні зміни, то за всю історію США,

було прийнято 27 поправок (при цьому 10 з них були прийняті в межах Білля про права 1791 року) [3] до Конституції, декілька десятків судових прецедентів і законів, що вказує на меншу гнучкість американської політичної системи навіть у порівнянні з британською. Це пов'язано з тим, що у США проведення глобальних реформ передбачає проходження жорстких процедур.

Наприклад, прийняття поправки до Конституції передбачає погодження цього рішення кваліфікованою більшістю в обох палатах Конгресу (дві третини голосів), або Конституційний з'їзд та ратифікація у трьох чвертях штатів. Часто реформи передбачають підтримку та погодження штатів, що мають високу автономію. США має жорстку систему стримувань та противаг, а тому різні гілки влади можуть блокувати рішення один одного [4].

На відміну від США, Великобританія не має кодифікованої Конституції, що дає змогу легше реформувати політичну систему. Своєю чергою американська політична система є не лише кодифікованою, але й сакралізованою, що узалежнює реформи від тексту Конституції. Сама ж спроба змін у Конституції сприймається з недовірою, чи, навіть, як загроза для американської демократії.

Крім цього, послабленню риторики винятковості сприяє глобалізація. Наразі американська молодь має більше можливостей отримувати інформацію про інші країни.

Якщо минулі покоління жили в умовах, коли США були не лише першою модерною демократією, але й єдиною, а подальша демократизація в інших куточках світу розглядалася як слідування американському прикладу, що лише підтверджувало і посилювало почуття американської глобальної місії та винятковості, то з поширенням демократії, риторика винятковості потрапила у пастку, що пов'язано з культивуванням американських інститутів.

Так, поширення демократії тимчасово посилювало вплив міфу, але інші держави охоче змінювали інститути. Причина того, що інші держави були більш схильними до реформ демократичних інститутів була пов'язана з тим, що інститути не розглядались як ідеальні або, як ключ для «найраціональнішого правління», вони не сприймалися як суто результат слідуванню американського прикладу, а як результат боротьби за свободи.

При цьому, така боротьба мала більш виражений класовий характер, коли ліберальні інститути поставали як результат поступок правлячого класу, а не як результат перемоги однієї соціальної групи над іншою, як це було в США, де інститути постали у результаті перемоги місцевої колоніальної еліти над метрополією).

Отже, американці повільніше змінювали свою політичну систему, навіть, у напрямі демократизації, що й створило вищезазначену міфічну пастку про американську винятковість. Нове покоління за допомогою новітніх медіа та Інтернету усвідомлює, що демократія не є унікальною рисою американської політичної системи, бо поступається в демократичності політичним системам інших держав.

Список використаних джерел:

1. Booker T. Washington. Up from Slavery. URL: <https://etc.usf.edu/lit2go/92/up-from-slavery/> (дата звернення 10.10.25).
2. Short history of the Five Republics of France. URL: <https://thegoodlifefrance.com/short-history-of-the-five-republics-of-france/> (дата звернення 10.10.25).
3. John F. Kowal and Wilfred U. Codrington III History Teaches that Constitutional Reforms Come in Waves. We May Be Approaching One Now.
4. (H)our History Lesson: Teaching Engaged Citizenship, Amending the U.S. Constitution. URL: <https://www.nps.gov/articles/000/teaching-civics-amending-the-u-s-constitution.htm> (дата звернення 10.10.25).

УДК 327

Вовчук Л. А.,

*канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики,
начальник відділу з міжнародних зв'язків,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

УКРАЇНСЬКО-ДАНСЬКЕ ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПЕРІОД ВЕЛИКОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Від початку великої російсько-української війни Данія була однією із активніших країн-донорів для України, приділяючи при цьому значну увагу розвитку побратимських зв'язків між містами України та Данії: між Копенгагеном і Києвом, Миколаєвом і Ольборгом, Львовом і Орхусом, Нікополем та Коллінгом, а також між Вознесенськом та Ікастом [4].

У 2022 р. уряд Данії надав Україні 565 млн євро військової підтримки. А 23 лютого 2024 р. країни підписали Угоду про співробітництво у сфері безпеки та довгострокової підтримки, в якій прописувалося, що Данія надаватиме довгострокову військову

підтримку Україні для самооборони, стійкості та стримування майбутньої російської агресії [5].

Ця угода стала першою безпековою домовленістю, укладеною з державою поза межами «Групи семи» (G7) у процесі реалізації Спільної декларації про підтримку України, яку країни G7 підписали 12 липня 2023 року. До цього часу Україна вже уклала аналогічні домовленості з трьома країнами «сімки» – Великою Британією, Німеччиною та Францією.

Станом на 23 лютого 2025 р. загалом підписано 29 двосторонніх угод про співпрацю: 27 із державами-учасниками Спільної декларації, одну з Європейським Союзом і ще одну з Хорватією, яка до декларації не приєдналася.

Усі угоди цього формату укладені строком на 10 років і здебільшого містять подібні зобов'язання щодо комплексної підтримки України з боку партнерів. Вони охоплюють постачання озброєння та військової техніки для оборони від Росії, співпрацю у сфері оборонної промисловості, підготовку українських військових на території союзників, гуманітарну допомогу, розвиток кіберзахисту, відновлення енергетичної інфраструктури, посилення санкцій проти РФ та забезпечення притягнення агресора до відповідальності.

Безпекова угода з Данією вирізняється серед більшості інших домовленостей з державами-партнерами тим, що містить чітко визначені зобов'язання у сфері військової підтримки України. Данія зобов'язалася у 2024 р. надати щонайменше 1,8 млрд євро на оборонні потреби, включно з передачею винищувачів F-16 та боєприпасів до них, посиленням протиповітряної оборони, розвитком безпілотних спроможностей та підвищенням рівня морської безпеки. Крім того, документ передбачає зміцнення оборонно-промислового комплексу України завдяки данським інвестиціям, спільним науковим дослідженням та виробничим проєктам. Важливим елементом угоди є також участь Данії у підготовці українських військовослужбовців, зокрема операторів безпілотних систем та пілотів F-16.

Угода охоплює не лише військовий вимір співробітництва, а й широкий спектр заходів, спрямованих на підвищення невійськової безпеки та цивільного захисту України, зокрема у сфері протидії російській кіберагресії.

Окремими складовими документа є блок «шлях до справедливого миру» та блок «гуманітарна допомога». Перший передбачає посилення санкційного тиску на Російську Федерацію та її союзників, напрацювання правових механізмів використання заморожених російських активів на користь України, а також забезпечення

міжнародної відповідальності РФ за вчинені злочини, включаючи створення спеціального трибуналу. Другий блок спрямований на практичну підтримку відновлення України: гуманітарне розмінування, стабілізацію енергетичного сектору та реалізацію довгострокових відбудовчих програм [1].

У 2024 р. Данія перевищила обсяги військової допомоги, передбачені безпековою угодою. Замість запланованих 1,8 млрд євро вона спрямувала 2,8 млрд євро на підтримку обороноздатності України, що дозволило Данії увійти до п'ятірки провідних країн світу за рівнем військової допомоги.

У рамках співлідерства в Коаліції авіаційних спроможностей Данія разом із Нідерландами відіграла ключову роль у забезпеченні України винищувачами F-16. Починаючи з серпня 2024 р. Україна отримала від Данії 12 модернізованих за програмою Mid-Life Update (MLU) винищувачів F-16 із загальною оголошених 19.

Протягом року реалізації угоди Данія також активно долучалася до Коаліції бронетехніки. Улітку вона передала Україні 8 танків Leopard 1A5 разом із Німеччиною та 14 танків Leopard 2A4 спільно з Нідерландами. Наприкінці 2024 р. Данія разом зі Швецією передала Україні партію БМП CV90 та замовила виробництво ще 40 одиниць цієї техніки на підприємстві BAE Systems Hägglunds.

Вагомими стали й внески Данії в інші коаліції спроможностей – артилерії, дронів, морської безпеки та ППО. Зокрема, вона інвестувала щонайменше 300 млн євро у закупівлю САУ Caesar та 155-мм артилерійських боєприпасів. Лише за перші три місяці роботи Коаліції дронів (лютий–квітень 2024 р.) Данія разом із Нідерландами внесла 400 млн євро у придбання безпілотників українського та іноземного виробництва. У квітні 2024 року Данія спільно з Естонією передала Україні два патрульні катери для зміцнення морської безпеки. Крім того, на потреби української системи протиповітряної оборони було виділено понад 325 млн євро на закупівлю зенітно-ракетних комплексів [1].

У лютому 2025 р. Україна та Данія підписали угоду про розвиток співпраці за «данською моделлю», згідно з якою данський уряд виділятиме кошти на закупівлю зброї для України у вітчизняних виробників, розширюючи тим самим оборонне партнерство та економіку України [6]. Загалом Данія передбачила на «данську модель» у період 2024 - 2027 років близько 5,9 млрд крон (понад 920 млн євро) [3].

У квітні 2025 р. уряд Данії схвалив для України 25 пакет військової допомоги на 6,7 млрд данських крон (970 млн доларів), який

забезпечить триваючу підтримку країни впродовж 2025-2027 років [2]. А наприкінці вересня цього року Данія виділила Україні новий пакет військової допомоги вартістю 1,6 млрд крон (близько 400 млн євро). У рамках 27-го пакета допомоги Данія виділяє кошти на закупівлю озброєння в українських виробників для подальшої передачі Силам оборони України. Також будуть виділені кошти й на інші форми допомоги [3].

Отже, на сьогоднішній день військове співробітництво між Україною та Данією охоплює фінансову та матеріальну допомогу, розвиток спільного оборонного виробництва, підготовку українських військових, зокрема пілотів F-16, та модернізацію оборонної промисловості, спираючись на «данську модель» закупівель озброєння в Україні та довгострокову безпекову угоду. Данія надала значну військову підтримку Україні, а також зобов'язалася надати подальшу допомогу в рамках 10-річної безпекової угоди.

Список використаних джерел

1. Винищувачі F-16, танки Leopard і “данська модель” інвестицій в ОПК: як Данія підтримує Україну. *Центр Дністрянського*. 2025. 14 березня. URL: <https://dc.org.ua/news/vynyschuvachi-f-16-tanky-leopard-i-danska-model-investyciy-v-opk-yak-daniya-pidtrymue-ukrayinu>
2. Данія виділяє Україні новий пакет військової допомоги на майже \$1 мільярд. *Укрінформ*. 2025. 3 квітня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3978027-dania-vidilae-ukraini-novij-paket-vijskovoi-dopomogi-na-majze-1-milard.html>
3. Данія оголосила новий пакет військової допомоги Україні на понад 400 млн євро. *РБК-Україна*. 2025. 26 вересня. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/daniya-ogolosila-noviy-paket-viyskovoyi-dopomogi-1758903620.html>
4. Регіональна співпраця та відновлення. *Посольство України в Королівстві Данія*. URL: <https://denmark.mfa.gov.ua/ukraine-and-denmark/humanitarna-pidtrimka/regionalna-spivpraciya-ta-vidnovlennya>
5. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Данією, 24.02.2024 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-89185>
6. Україна та Данія підписали угоду про розвиток співпраці за «данською моделлю». *Міністерство оборони України*. 2025. 24 лютого. URL: <https://mod.gov.ua/news/ukrayina-ta-daniya-pidpisali-ugodu-pro-rozvitok-spivpraci-za-danskoyu-modellyu>

*Габро І.В.,
канд. політ. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПОСТКОНФЛІКТНЕ БУДІВНИЦТВО ТА ПРИМИРЕННЯ В РУАНДІ

Геноцид у Руанді 1994 року став одним із найжахливіших злочинів проти людяності кінця ХХ століття. За сто днів було вбито понад 800 тисяч осіб, переважно представників народності тутсі та поміркованих хуту. Руанда переживає постконфліктну відбудову, в якій соціальне примирення є важливим компонентом.

Термін «примирення» має латинське коріння та походить від латинського виразу *conciliatus*, що означає «зібрання». Примирення є соціальним, коли такий процес охоплює соціальні групи, а не окремих осіб. В загальному розумінні соціальне примирення стосується процесу відновлення порушених відносин між соціальними групами. Тому, на дуже базовому рівні, соціальне примирення має починатися з визнання колишніми ворогами взаємного права на існування. Потім процес соціального примирення намагається сприяти толерантності та взаєморозумінню між групами та/або всередині групи, сприяти ненасильницькому вирішенню конфліктів і, нарешті, загоїти рани насильства в довгостроковій перспективі. Існує три цілі процесу соціального примирення: запобігання насильницьким конфліктам, боротьба з негативними емоціями (гнів, упередження, непорозуміння) та встановлення або відновлення позитивних відносин між конфліктуючими сторонами. Примирення має на меті подолати травму, пережиту жертвами конфліктів. Примирення – це взаємний і поступовий процес, який намагається зробити можливим спільне життя людей. Примирення по суті має три етапи: просте співіснування, демократична взаємність та відновлення зв'язків між колишніми жертвами та кривдниками.

Досягнення примирення між постраждалими від конфлікту (війни) людьми є серйозним викликом, як теоретично, так і емпірично, але це екзистенційна необхідність. Існує достатньо доказів того, що існує багато випадків насильницьких конфліктів, у яких конфлікти відновлюються після коротких періодів відносного миру, коли сторони конфлікту відчують, що їхні потреби не були враховані. Більшість конфліктів у світі закінчуються військовою перемогою однієї зі сторін.

Хоча існує багато успішних історій вирішення конфліктів шляхом мирних переговорів, більшість внутрішньодержавних конфліктів, як правило, припиняються військовою перемогою одного з протагоністів. Однак, водночас, більшість конфліктів, що припиняються завдяки військовій перемозі, закінчуються відновленням насильства через п'ять-десять років. Нездатність вирішити основні причини конфлікту та вирішити початкові або наступні скарги може призвести до провалу постконфліктного примирення, а отже, збільшити ризик відновлення насильства. Військові перемоги рідко бувають стійкими, особливо поки справжні скарги залишаються невирішеними – поступово можуть проростати зародки для майбутніх конфліктів.

Після завершення насильства країна опинилася у стані повного соціального, політичного та економічного колапсу. Перед урядом постало завдання не лише фізичної відбудови, а й відновлення довіри між громадянами, створення механізмів примирення та запобігання повторенню подібних трагедій. Після перемоги Руандійського патріотичного фронту (РПФ) на чолі з Полем Кагаме у 1994 році розпочався процес формування нового уряду на засадах національної єдності.

Уряд Руанди стверджує, що намагається побудувати «єдину націю», позбавлену етнічних розбіжностей. Наприклад, уряд Руанди заборонив використання етнічних ярликів, таких як хуту, тутсі або тва, і змушує своїх громадян ідентифікувати себе як «руандійці», а також намагається побудувати співпрацю між колишніми антагоністичними групами через низову спільну діяльність. Уряд Руанди рішуче налаштований применшувати соціальне та політичне значення етнічної ідентичності чи відмінностей, і цей підхід ґрунтується на переконанні, що, створивши спільну ідентичність як руандійця, країна зможе загоїти рани насильства та зменшити поляризацію. Тим не менш, етнічна ідентичність та відмінності залишаються сильними в Руанді, і це питання вимагає політичного простору, де люди мають свободу висловлювати та обговорювати свої розбіжності.

Варто відзначити, що в Руанді розподіл державних ресурсів, таких як зайнятість та освіта, відіграв важливу роль у спричиненні етнічної поляризації, і тому нинішній уряд здійснив амбітну кампанію з розвитку. Втім, у цій країні не достатньо приділяється уваги справедливому матеріальному розвитку на місцях як свідомому інструменту примирення. Хоча було зроблено певні спроби забезпечити початкову освіту всім дітям та підтримати бідні сім'ї, у Руанді все ще високий рівень бідності.

Ключовим елементом постконфліктного відновлення стало

правосуддя перехідного періоду, спрямоване на покарання винних і відновлення справедливості. Використовувалися три основні механізми: **Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди** (створений Радою Безпеки ООН у 1994 р. для переслідування головних організаторів геноциду); **національні суди** (розглядали справи виконавців середньої ланки); **громадські суди гачача** (традиційна форма правосуддя, відновлена з метою розвантаження судової системи. Вони забезпечили участь місцевих громад у процесі примирення та сприяли відновленню соціальної справедливості).

З самого початку процесу відбудови Руанда наголошувала на необхідності різних програм, таких як кооперативи, де мешканці села працюють разом для розвитку громади; програма *Ndi umunyarwanda* (кампанія «Я руандієць», де люди говорять про історію, каються за минулі злочини, скоєні проти іншої етнічної групи, та зцілюються); *Umuganda* (день, присвячений колективній громадській роботі, такий як очищення інфраструктури, ремонт доріг тощо, раз на місяць); «*Umugoroba w' ababyeyi*» (батьківський вечір, де батьки одного села обговорюють різні політичні питання, питання розвитку та сімейні проблеми), а також багато інших заходів, спрямованих на сприяння соціальному примиренню. Ці заходи мали різний рівень успіху та невдачі. Деякі тематичні дослідження в Руанді відзначають, що структура кооперативів у Руанді – завдяки довгостроковій взаємодії та поступовому налагодженню стосунків – сприяє справжньому примиренню між безпосередніми жертвами та винуватцями геноциду.

Після геноциду економіка Руанди була повністю зруйнована. Уряд запровадив стратегію розвитку Vision 2020, яка передбачала: реформу сільського господарства; інвестиції в освіту, охорону здоров'я та цифровізацію; залучення міжнародної допомоги (Світового банку, ООН, ЄС); розвиток підприємництва та туризму.

Варто відзначити, що Руанда все ще має працювати із серйозним викликом об'єднання високо поляризованих етнічних груп, які були розділені історією етнічної поляризації, а також реальною дискримінацією, упередженнями та насильством. Військова перемога однієї сторони над іншою зупинила конфлікт. Проте етнічні упередження, недовіра, дискримінація продовжують переслідувати країну, і тому можливість рецидиву насильства залишається реальною. Можна стверджувати, що Руанда досягла значних успіхів у постконфліктній відбудові та примиренні. Економічний розвиток Руанди у столиці прискорився, хоча сільські райони потребують набагато більших інвестицій та державної підтримки. Початкова освіта була відкрита та стала обов'язковою, але саме вища освіта визначає

соціально-економічну мобільність; можливості отримання вищої освіти потребують покращення. Руанда провела широкомасштабний судовий розгляд справ правопорушників та використала суди Гачача як альтернативу судовому перегляду. Це дозволило швидко здійснити процес перехідного правосуддя. Однак, велика кількість людей все ще очікує суду. Будь-який життєздатний процес примирення вимагає міцного демократичного простору та активного громадянського суспільства, щоб люди могли обговорювати, критикувати та змінювати свої методи примирення. Руанда потребує подальшого вивчення та постійного перегляду своїх методів покращення постконфліктного примирення.

Список використаних джерел:

1. Herath D. Post-conflict reconstruction and reconciliation in Rwanda and Sri Lanka // Conflict Trends. № 1. 2018. URL: <https://www.accord.org.za/conflict-trends/post-conflict-reconstruction-and-reconciliation-in-rwanda-and-sri-lanka/>
2. Sentama E. Peacebuilding in Post-genocide Rwanda: The Role of Cooperatives in the Restoration of Interpersonal Relationships // Peace and Development Research Gothenburg: School. of Global Studies. 2009. P. 10–100.
3. Shaheen Iftikhar A. From Genocide to Peacebuilding in Rwanda – Lessons Learned on the Journey to Reconciliation // DT Global. September 4th, 2024. URL: <https://dt-global.com/blog/from-genocide-to-peacebuilding-rwanda-lessons-learned/>

УДК 327.56(676.1)

Димчишин М. М.,

студент 6 курсу спеціальності 291

*«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

БАЛАНСУВАННЯ СЕРБІЇ МІЖ ЄС ТА РОСІЄЮ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ЗА КАДЕНЦІЇ А. ВУЧИЧА (2017–2025)

Зовнішня політика Сербії за президентства Александара Вучича (2017–2025) вирізняється стратегічним балансуванням між прагненням до європейської інтеграції та збереженням історичних, економічних і культурних зв'язків із Росією. У контексті глобальних потрясінь,

зокрема повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році, Сербія опинилася перед викликом підтримувати нейтралітет, уникаючи чіткого геополітичного вибору. Це балансування стало ключовим інструментом для збереження національних інтересів, але водночас викликало внутрішні та міжнародні напруження, включаючи протести 2024–2025 років, спричинені соціальними та екологічними проблемами. Метою цієї тези є аналіз стратегій балансування, їхньої ефективності, викликів та впливу на позицію Сербії у міжнародних відносинах.

Термін «балансивання» у зовнішній політиці походить від концепції *hedging* у міжнародних відносинах, що передбачає диверсифікацію партнерств для зниження ризиків залежності від одного геополітичного актора. Для Сербії балансування охоплює три основні цілі: просування до членства в Європейському Союзі, збереження економічної співпраці та культурної близькості з Росією, а також уникнення регіональної ізоляції на Західних Балканах. Цей процес є складним, оскільки вимагає виконання суперечливих вимог: реформ для відповідності стандартам ЄС, нейтралітету у глобальних конфліктах і внутрішньої легітимності через історичні зв'язки з Росією. Балансування передбачає як дипломатичні маневри, так і економічні рішення, спрямовані на максимізацію вигод від обох сторін.

З 2017 року Сербія активізувала переговори з ЄС, підписавши низку угод про асоціацію та відкривши 22 з 35 глав переговорів до 2025 року. Наприклад, у 2019 році було підписано угоду про стабілізацію та асоціацію, що посилила економічні зв'язки з ЄС (експорт до ЄС зріс на 25% у 2020–2024). Водночас Белград відмовився приєднуватися до санкцій проти Росії після 2022 року, що викликало критику з боку Брюсселя. У 2025 році Сербія випадково підтримала резолюцію ООН про засудження російської агресії, але Вучич швидко назвав це «технічною помилкою», підкресливши нейтральну позицію. Економічно Сербія отримала значні вигоди від торгівлі з Росією, яка зросла на 20% у 2023–2025 роках, зокрема через постачання енергоносіїв (40% газу Сербії у 2025 році надходить із Росії). Цікаво, що Сербія одночасно постачала зброю Україні через посередників на суму €800 млн у 2022–2025 роках, що ілюструє прагматичний підхід до балансування.

Ключовим механізмом політики Вучича є дипломатична риторика, яка позиціонує Сербію як «міст між Сходом і Заходом». Регулярні зустрічі з лідерами ЄС (Макрон, Шольц у 2023–2024) поєднуються з візитами до Москви та участю у форумах Євразійського економічного

союзу. Уряд також використовує культурні ініціативи, такі як спільні православні святкування з Росією чи меморіальні заходи, присвячені історичній дружбі, для підтримки внутрішньої легітимності. Наприклад, у 2023 році Вучич відкрив пам'ятник російсько-сербській дружбі у Белграді, що отримало широке висвітлення в медіа. Водночас Сербія активно залучає інвестиції від ЄС, зокрема €3 млрд на інфраструктуру у 2020–2025 роках, що сприяло модернізації транспортної мережі.

Проте стратегія балансування стикається з серйозними викликами. По-перше, затримки в переговорах з ЄС через невідповідність у зовнішній політиці (зокрема, Кластер 3) ускладнюють прогрес до членства. По-друге, внутрішні протести 2024–2025 років, спричинені обвалом залізничного вокзалу в Нові-Саді та екологічними проблемами, викрили вразливість режиму Вучича, якого звинувачують в авторитаризмі та корупції. По-третє, залежність від російського газу та тиск ЄС щодо санкцій створюють ризик економічної нестабільності. Наприклад, у 2024 році Росія тимчасово скоротила постачання газу на 10% через дипломатичні розбіжності, що спричинило зростання цін на енергоносії в Сербії.

Успіхи політики балансування включають економічну диверсифікацію (зростання ВВП на 3% у 2023–2025 за рахунок торгівлі з ЄС і Росією) та уникнення прямої участі в глобальних конфліктах. Сербія також зберегла регіональний вплив, виступаючи посередником у діалозі між Косово та Албанією. Однак довгострокові виклики залишаються: нездатність вирішити внутрішні проблеми, такі як корупція чи обмеження свободи слова, підживлює соціальну напругу. Крім того, балансування не забезпечує чіткої стратегічної перспективи, що може призвести до геополітичної ізоляції, якщо Сербія не зробить рішучих кроків до ЄС.

Отже, зовнішня політика Сербії за президентства Александра Вучича характеризується прагматичним балансуванням між орієнтацією на європейську інтеграцію та збереженням стратегічного партнерства з Росією. Такий підхід став ключовою рисою сербської дипломатії у період 2017–2025 років, коли країна опинилася на перетині впливів Заходу та Сходу. З одного боку, Белград демонструє прагнення до членства в Європейському Союзі, розвиваючи економічну співпрацю та впроваджуючи необхідні реформи. З іншого - Сербія зберігає тісні історичні, культурні та енергетичні зв'язки з Росією, що дозволяє їй маневрувати у складному геополітичному середовищі. Цей курс на стратегічне балансування став не лише інструментом захисту національних інтересів, але й джерелом

політичних викликів, внутрішньої поляризації та міжнародного тиску, особливо на тлі війни в Україні.

Стратегія балансування є ефективною для короткострокового збереження стабільності, але нестійкою без чіткого вибору пріоритетів. Для забезпечення довгострокового успіху Сербії необхідно прискорити реформи для відповідності стандартам ЄС, зокрема у сфері верховенства права, зберігаючи економічні зв'язки з Росією. Водночас уряд має створити демократичний простір для внутрішнього діалогу, щоб зменшити соціальну поляризацію. Без цих кроків балансування може призвести до втрати довіри як з боку ЄС, так і внутрішнього суспільства, загрожуючи регіональній стабільності.

Список використаних джерел:

1. Samorukov M. Hedging Its Bets: Serbia Between Russia and the EU // Carnegie Endowment for International Peace. 2023. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2023/01/hedging-its-bets-serbia-between-russia-and-the-eu?lang=en>.
2. Dufalla J. From affect to strategy. Serbia's diplomatic balance during the Russia-Ukraine War // Southeast European and Black Sea Studies. 2024. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14683857.2024.2429861?af=R>.
3. Juzová J. Serbia. The Dilemma between European Accession and Alliance with Russia // IEMed. 2023. URL: <https://www.iemed.org/publication/serbia-the-dilemma-between-european-accession-and-alliance-with-russia/>

УДК 327(540:5-13)(043.2)

Дубовий О. С.

студент 691 групи спеціальності 291

*«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

СТРАТЕГІЯ ТА ГЕОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ ІНДІЇ У ПІВДЕННІЙ АЗІЇ

Індія посідає ключове місце в геополітичному просторі Південної Азії завдяки своїм масштабам, демографічному потенціалу та економічній вазі. Її зовнішньополітичні інтереси визначаються потребою підтримувати стабільність у регіоні, стримувати вплив

геополітичних суперників та забезпечувати умови для економічної інтеграції.

Безпекові виклики Індії мають історично зумовлений характер. Тривалий конфлікт із Пакистаном навколо Джамму і Кашміру залишається фактором нестабільності та джерелом постійних військових загострень. Додатковим викликом виступає зростаюча активність Китаю в межах ініціативи «Пояс і шлях» та його стратегічна співпраця з країнами Південної Азії, що послаблює традиційні позиції Нью-Делі.

Стратегічні імперативи Індії зосереджені на захисті державних кордонів, боротьбі з тероризмом та підтримці балансу сил. Особливе занепокоєння викликає Китайсько-пакистанський економічний коридор (КПЕК), який розширюється на територію Афганістану й може стати важелем китайського впливу. Водночас діяльність радикальних угруповань, таких як «Лашкар-е-Тайба», що здійснювали масштабні теракти в Індії, становить пряму загрозу регіональній стабільності, адже їхня автономність і підтримка з боку пакистанських структур можуть провокувати нові конфлікти [2].

Економічний вимір геополітичної стратегії Індії охоплює розвиток інфраструктурних проєктів, активізацію торгівлі та розширення економічних зв'язків із сусідами. Індія прагне використати регіональні механізми, зокрема BIMSTEC та СААРК, як інструменти просування інтеграційних процесів і створення більш тісної економічної взаємодії в Південній Азії.

Економічна діяльність Індії є засобом стримування китайського впливу. Індія інвестує в інфраструктурні проєкти та розвиткову допомогу, позиціонуючи себе як надійного партнера. Приклади – транспортний проєкт Каладан для з'єднання з М'янмою та порт Чабахар в Ірані, що відкриває шлях до Афганістану та Центральної Азії, водночас зрівноважуючи китайський порт Гвадар у Пакистані.

Важливою складовою є дипломатія та м'яка сила. Через програми ІТЕС, освітні стипендії та гуманітарну допомогу Індія формує позитивний імідж, а участь у регіональних форумах закріплює її роль як відповідальної держави.

Разом з тим, зростання впливу Китаю на Бангладеш і Пакистан, політична нестабільність у регіоні та активізація радикальних рухів становлять виклики для Нью-Делі. Водночас вони стимулюють перегляд стратегій та поглиблення співпраці, що може зміцнити позиції Індії як регіонального лідера [5].

Підхід Індії до регіональної безпеки в Південній Азії є багатовимірним і поєднує військову модернізацію, дипломатичні

ініціативи, економічну інтеграцію та стратегічні партнерства. Як провідна держава регіону, Індія прагне протидіяти як традиційним, так і нетрадиційним загрозам, забезпечуючи стабільність і водночас зміцнюючи власний вплив. Військова стратегія базується на масштабних інвестиціях у переозброєння: у 2023 році оборонний бюджет перевищив 73 мільярди доларів, що забезпечило закупівлю сучасних винищувачів Rafale, систем протиракетної оборони C-400 та розвиток власних літаків Tejas і підводних платформ. Центральним елементом є морська компонента, зокрема розбудова ВМС та посилення контролю над Індійським океаном через нові авіаносці, есмінци та створення Андамансько-Нікобарського командування, яке гарантує стратегічну присутність у Малаккській протоці.

Важливою складовою є міжнародне співробітництво: навчання «Малабар» у форматі Quad (США, Японія, Австралія) поглиблюють координацію та стратегічну довіру, тоді як двостороння взаємодія з Бутаном, Непалом, Мальдівами й Шрі-Ланкою посилює безпекові зв'язки у Південній Азії. Ядерна доктрина Індії, заснована на принципі «No First Use», разом із розвитком триєдиної структури ядерних сил, у тому числі ракети Agni-V та підводні човни з балістичними ракетами, відіграє роль чинника стратегічного стримування щодо Китаю та Пакистану. Водночас оборонна політика спрямована на індигенізацію – у межах програм «Make in India» та DAP-2020 активно розвивається власна оборонна промисловість, що зменшує залежність від імпорту [3].

Не менш важливим виміром є боротьба з тероризмом, де Індія дотримується політики «нульової толерантності». Прикладом стала операція «Сіндор» у Джамму та Кашмірі у 2025 році, коли протягом 22 хвилин було ліквідовано дев'ять терористичних таборів. Цей прецедент підкреслив стратегічну автономію Індії та її готовність діяти рішуче й превентивно, підтверджуючи багатовекторність і проактивність її регіональної безпекової політики.

Окрім боротьби з транскордонним тероризмом, Індія посилила зусилля щодо ліквідації внутрішніх повстань, зокрема наксалітів. Знаковим кроком стала ліквідація генерального секретаря маоїстів Намбали Кешава Рао, що спричинило загибель 27 бойовиків та капітуляцію понад 80 повстанців. Уряд поставив мету викорінити наксалізм до 2026 року. Паралельно модернізується система внутрішньої безпеки із залученням новітніх технологій – систем протидії дронам, штучного інтелекту та розпізнавання облич. Прикладом є впровадження таких рішень для захисту храму Тірумали та операція «Джагріті», спрямована на підвищення безпеки жінок.

На міжнародному рівні Індія просуває політику «нульової

толерантності» до тероризму. Делегації відвідують ключові країни для привернення уваги до підтримки тероризму Пакистаном. Після теракту в Пахалгамі у 2025 році Індія розпочала операцію «Сіндор» і одночасно дипломатичну кампанію в понад 30 країнах. Так Нью-Делі прагне сформувати міжнародний консенсус проти тероризму. Важливим є також стратегічний діалог з Афганістаном, зокрема перша за 25 років розмова міністра закордонних справ Індії з представником Талібану [1].

У відносинах зі США Індія планує нову десятирічну оборонну угоду та розширює спільні стратегічні проекти, такі як Економічний коридор Індія–Близький Схід–Європа (IMEC) і Стратегічне підприємство Індійського океану. Ці ініціативи не лише зміцнюють позиції Індії у глобальній системі безпеки, а й мають безпосередній вплив на Південну Азію: вони підвищують регіональну зв'язність, розширюють економічні можливості для сусідів Індії, посилюють роль Індії як транспортно-енергетичного вузла та створюють альтернативу китайським інвестиційним схемам у рамках «Поясу і шляху».

Участь у форматі I2U2 із США, Ізраїлем та ОАЕ посилює технологічний і продовольчий потенціал Індії, що дозволяє їй ділитися інноваціями та енергетичними рішеннями з південноазійськими партнерами. Співпраця з Ізраїлем сприяє зміцненню військово-технологічного потенціалу Індії – зокрема, у сфері безпілотних систем, кібербезпеки та оборонних інновацій, що сприяє модернізації індійських сил безпеки й підвищує здатність Делі реагувати на безпекові виклики в регіоні, насамперед на індо-пакистанському кордоні, забезпечити стабільність у таких державах, як Непал, Бангладеш і Шрі-Ланка, які залежать від регіональної безпеки Індії. Ізраїльські технології використовуються у спостереженні, розвідці та протидії тероризму, що посилює обороноздатність Індії проти транскордонних загроз [4].

Партнерство з Японією має ще глибший регіональний ефект. Токіо є одним із головних інвесторів в індійську інфраструктуру, зокрема в розвиток «Індійського промислового коридору». Японські інвестиції у транспортну й енергетичну інфраструктуру Південної Азії – зокрема в порти Шрі-Ланки, залізничні проекти Бангладеш і гідроенергетику Непалу – сприяють економічній інтеграції регіону під егідою Індії. Крім того, індійсько-японська співпраця у сфері морської безпеки створює сприятливе середовище для захисту морських шляхів Південної Азії, зміцнює позиції Індії в Індійському океані, забезпечуючи безпеку морських шляхів, важливих для торгівлі та енергетичних поставок усієї Південної Азії.

Таким чином, стратегічні зв'язки Індії з США, Ізраїлем і Японією не обмежуються глобальним рівнем, а безпосередньо трансформують Південноазійський простір. Вони дозволяють Індії виступати не лише як регіональний гарант безпеки, а й як провідний драйвер економічного розвитку, що зміцнює її лідерство та обмежує китайський вплив у регіоні.

Водночас Індія зберігає стратегічну автономію, поєднуючи партнерство зі США з підтримкою відносин з Росією та врегулюванням напруженості з Китаєм. Такий баланс дозволяє їй позиціонуватися як ключовому актору регіональної та глобальної безпеки.

Отже, стратегія Індії ґрунтується на комплексному поєднанні військових, дипломатичних, економічних та технологічних інструментів, спрямованих на забезпечення стабільності у Південній Азії та зміцнення ролі регіонального лідера.

Список використаних джерел

1. Abhishek Leaves for Japan as Part of Anti-Terror Delegation // The Times of India. 2025. May 22. URL: <https://timesofindia.indiatimes.com/city/kolkata/abhishek-leaves-for-japan-as-part-of-anti-terror-delegation/articleshow/121321217.cms>
2. Booth K. Security and Emancipation // Review of International Studies. 1991. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-international-studies/article/abs/security-and-emancipation/7E14C05AF6C58871908F9D48D2F7D973>
3. India's Maritime Strategy and Strategic Priorities // Observer Research Foundation. 2023. May 25. URL: <https://www.orfonline.org/public/uploads/posts/pdf/20230525222943.pdf>
4. Joint Statement of the Leaders of India, Israel, United Arab Emirates, and the United States (I2U2) // The White House Archives. 2022. July 14. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2022/07/14/joint-statement-of-the-leaders-of-india-israel-united-arab-emirates-and-the-united-states-i2u2/>
5. Vatanka A. Iran and Pakistan: Security, Diplomacy and American Influence // PDF hosted by Ziauddin University Library. URL: <https://lib.zu.edu.pk/ebookdata/Pakistan%20Studies/Iran%20and%20Pakistan%20Security,%20Diplomacy%20and%20American%20Influence%20Alex%20Vatanka.pdf>

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ США ЩОДО ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ (2021-2025 РР.)

У 2021–2025 рр. відносини між США та Державою Ізраїль набули нового змісту в контексті глобальних і регіональних викликів. Адміністрація Дж. Байдена прагнула зберегти стратегічне партнерство з Ізраїлем як ключовим союзником на Близькому Сході, водночас поєднуючи традиційну підтримку з корекцією підходів до низки питань – від безпеки й оборони до врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту та іранської ядерної програми. Значну увагу Вашингтон приділяв інтеграції Ізраїлю в регіональні формати співпраці, розвитку систем протиракетної оборони та посиленню співпраці у сфері новітніх технологій. У 2025 р. із поверненням Дональда Трампа на посаду президента США двосторонні відносини отримали новий імпульс. Нинішні стратегічні пріоритети Вашингтону орієнтовані на посилення безпекових гарантій для Ізраїлю, протидію Ірану, розширення «Авраамових угод» та максимальне зближення з ізраїльським керівництвом на тлі нестабільності Близького Сходу [1, с. 141].

Адміністрація Байдена окреслила три ключові цілі, які залишалися надзвичайно актуальними на тлі подій минулих років. Першою є прагнення завершити ізраїльсько-палестинський конфлікт шляхом реалізації концепції двох держав – створення незалежної Палестини поруч з Ізраїлем. Друга мета полягає у скороченні присутності США на Близькому Сході, зокрема у військовому аспекті. Третя ціль – стримування загроз з боку Ірану, що можуть впливати на інтереси США, а також безпеку їхніх союзників і партнерів у регіоні.

Він залишив чинними найрезонансніші рішення попередньої адміністрації: зокрема, не скасував перенесення посольства США до Єрусалима та визнання ізраїльського суверенітету над Голанськими висотами, фактично закріпивши новий геополітичний статус-кво. Крім того, Байден не виконав обіцянку відновити роботу Консульства США у Східному Єрусалимі, що мало би стати символом відновлення дипломатичного каналу з палестинцями. На початку президентського терміну Джо Байдена спостерігалась відсутність ефективної координації між США та Ізраїлем щодо врегулювання питання

іранської ядерної програми. Адміністрація Байдена висловлювала намір повернутися до Спільного всеосяжного плану дій, що викликало негативну реакцію з боку Ізраїлю [2].

Візит Джо Байдена на Близький Схід у липні 2022 року, був спрямований на зміцнення відносин США з традиційними союзниками в регіоні, щоб протистояти зростаючому впливу Росії та Китаю. У період з 13 по 16 липня 2022 року він відвідав Ізраїль, де вже в аеропорту Бен-Гуріон у Тель-Авіві підтвердив тверду підтримку безпеки цієї країни. Байден також підкреслив свою особисту прихильність до Ізраїлю, заявивши, що вважає себе сіоністом: «Я говорив і повторюю: щоб бути сіоністом, не обов'язково бути євреєм». Під час візиту було підписано «Єрусалимську спільну декларацію про стратегічне партнерство США та Ізраїлю», яка визначила основні напрямки подальшої співпраці між країнами. Особливу увагу в документі приділили зусиллям Вашингтону щодо створення стабільної регіональної безпекової архітектури та розвитку зв'язків між Ізраїлем і його сусідами. Це засвідчило прагнення адміністрації Байдена продовжувати процес нормалізації ізраїльсько-арабських відносин [3].

У декларації також наголошувалося, що США не допустять набуття Іраном ядерної зброї та готові задіяти всі доступні інструменти національної могутності для досягнення цієї мети. Ця заява стала знаковим свідченням змін у підході адміністрації Байдена до іранської ядерної проблеми.

Після того, як у жовтні 2023 року ХАМАС несподівано атакував Ізраїль, президент Джо Байден виступив із заявою, рішуче засудивши ці дії та наголосивши на готовності надати «всі необхідні засоби підтримки уряду та народу Ізраїлю». Протягом двох місяців після нападу він двічі публічно підтверджував свою прихильність до сіонізму [4]. 18 жовтня 2023 року Байден прибув до Ізраїлю. У жовтні того ж року він також звернувся до Конгресу США з проханням затвердити пакет екстреної військової допомоги Ізраїлю на суму 14,3 мільярда доларів для підтримки у війні проти ХАМАС.

У своїй статті Джеффри Д. Сакс під назвою «Чи повалить Нетаньяху Байдена?» [5] пояснює, що президент Байден намагався покращити відносини між Саудівською Аравією та Ізраїлем, запропонувавши сучасне військове оснащення та зобов'язання щодо майбутнього створення двох держав. Однак Саудівська Аравія відхилила цю пропозицію, наголосивши на необхідності вирішення гуманітарної кризи в Газі та визнання незалежної палестинської держави в межах кордонів 1967 року зі столицею у Східному Єрусалимі.

Із перемогою на президентських виборах Дональда Трампа, політика США активізувалася. 4 лютого 2025 року Президент США Трамп заявив про свій намір, щоб Сполучені Штати взяли під адміністративний контроль сектор Газа. Дональд Трамп висловив своє бачення перетворення території на «Рів'єру Близького Сходу». План передбачав примусове переселення приблизно 2 мільйонів палестинців на сусідні землі. Коли його запитали, як буде придбано цю територію, Трамп заявив, що США «візьмуть її»[6]. Однак, пропозиція отримала негативний відгук з боку кількох країн та організацій, на відміну від сильної підтримки з боку прем'єр-міністра Ізраїлю Біньяміна Нетаньягу.

У вересні 2025 року Президент Трамп заявив, що Ізраїль не має права анексувати окупований Західний берег, чим вступив у відкрите протистояння з прем'єр-міністром Ізраїлю Біньяміном Нетаньягу та членами його ультранационалістичного уряду, які виступають за приєднання палестинських територій. Водночас він не уточнив, які саме кроки готовий зробити, щоб зупинити можливу анексію: «Я не дозволю Ізраїлю анексувати Західний берег. Ні. Я не дозволю. Цього не станеться»; «Незалежно від того, розмовляв я з ним чи ні, я не дозволю Ізраїлю анексувати Західний берег. Вже досить. Настав час зупинитися, гаразд?» – сказав Президент США [7].

Отже, головне прагнення адміністрації Байдена утримуватися від активнішої дипломатичної та військової участі на Близькому Сході, частково через обмежені ресурси, сприяло затягуванню конфліктів, зокрема між Ізраїлем і ХАМАСом. У 2025 році стратегічне партнерство США за Трампа є сильним за формою, але зміненим за змістом. Воно не зникає, але стає більш короткостроковим і ситуативним.

Список використаних джерел

1. Чебан О.Я. Співробітництво Ізраїлю з США та ЄС щодо врегулювання проблеми ядерної програми Ірану // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2021. № 13(1). С. 140-148.

2. Eli L. Biden's First Foreign Policy Blunder Could Be on Iran // Bloomberg. 2021. January 22. URL: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2021-01-21/biden-s-first-foreign-policy-blunder-could-be-on-iran>

3. Pressman J. *Mind the Gap: U.S. Preferences and Israel's War Conduct* // Quincy Institute for Responsible Statecraft. 2024. November 22. URL: <https://quincyinst.org/research/mind-the-gap-u-s-preferences-and-israels-war-conduct/#executive-summary>

4. Sachs J. Will Netanyahu Bring Down Biden? // Jeffsachs. 2024. URL: <https://www.jeffsachs.org/newspaper-articles/s2b5jyejpl2wy9dfxhpfepc33t6lx>

5. Spetalnick M., Mason J., Holland S., Zengerle P. "I am a Zionist": How Joe Biden's lifelong bond with Israel shapes war policy // Reuters. 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/us/i-am-zionist-how-joe-bidens-lifelong-bond-with-israel-shapes-war-poli>
6. Trump want to take over Gaza and could he do it? // BBC. 2025. February 11. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cn4z32y12jpo>
7. Trump says he 'will not allow' Israel to annex occupied West Bank // Al Jazeera. 2025. September 26. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2025/9/26/trump-says-he-will-not-allow-israel-to-annex-occupied-west-bank>

UDC 327(4-67:477)"2022"

Alina Iovcheva,
PhD in Political Science,
Associate Professor of History Department,
Petro Mohyla Black Sea National University (Mykolaiv, Ukraine)

THE EU'S ROLE IN RESHAPING THE INTERNATIONAL SECURITY ORDER AFTER THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

The full-scale Russian invasion of Ukraine on 24 February 2022 constituted a pivotal moment for the architecture of European and international security. It challenged the assumptions that underpinned the post-Cold-War order and prompted the European Union (EU) to move beyond its previously largely civilian, normative foreign-policy profile to a more assertive security actor. The central research question of this study is: In what ways has the EU acted to reshape the international security order in response to the war, and what are the implications of this shift for the broader global system? Drawing on official EU documents, military aid statistics, and sanction packages, the paper argues that the war has triggered a structural transformation in the EU's security and defence engagement, thereby redefining the EU's role in the international security order. The analysis is structured in three parts:

1. Changing Security Context and EU Impulse

The Russian invasion of Ukraine exposed critical vulnerabilities in European security: dependence on external strategic guarantees (primarily the North Atlantic Treaty Organization/US alliance), fragmentation of defence investments across member states, and an under-investment in hard

power capabilities. According to the High Representative/Vice-President of the European Commission, the EU's collaborative defence investments in 2020 and 2021 were only 11 % and 8 % respectively of the benchmark target of 35 % [5]. Defence spending among EU member states rose from 1.5 % of GDP in 2022 to 1.9 % in 2024, yet remained below NATO's baseline target of 2 % [7]. These figures underline a long-standing strategic deficit.

In parallel, the international order faced renewed coercion: Russia's aggression marked a blatant breach of the United Nations Charter norms and signalled potential for further revisionist challenges. By positioning itself in defence of Ukraine's sovereignty, the EU embarked on a geopolitical awakening. Official EU sources highlight "an attack also to Europe and the whole democratic world" [5].

2. Mechanisms and EU Actions in the Reshaping Process

The European Union has developed a multilayered and evolving strategy aimed at redefining its geopolitical role in response to Russia's full-scale invasion of Ukraine. What began as a reactive effort to manage a regional crisis has gradually transformed into a comprehensive reconfiguration of the EU's security architecture, institutional dynamics, and normative identity. Rather than operating as a collection of discrete measures, the Union's military assistance, sanctions policy, institutional reforms, and normative engagement have coalesced into an increasingly coherent strategic narrative. Together, these dimensions mark a decisive shift from the EU's traditional self-conception as a civilian power toward a more assertive and strategically autonomous security actor.

At the heart of this transformation lies the unprecedented military and industrial support provided to Ukraine. Through the European Peace Facility (EPF) and a constellation of complementary mechanisms, the EU has channelled approximately €11.5 billion in military assistance by 2024, more than doubling the initial financial framework for 2021-2027 [7]. This assistance has involved not only the transfer of heavy weaponry, air-defence systems, missiles, and ammunition but also the large-scale training of Ukrainian troops – over 25,000 soldiers by 2024 [4]. Such engagement has drawn the EU deeper into the operational realities of warfare, signalling a significant departure from its long-standing caution in the domain of defence. In effect, the war in Ukraine has become a crucible in which the Union's capacity to act collectively in matters of hard security is being tested and, to an extent, proven. Through the lens of this experience, the EU's rhetoric of "strategic autonomy" has begun to acquire tangible, institutional substance.

This growing assertiveness has been mirrored in the field of sanctions

and normative pressure. From the outset of the conflict, the EU adopted an incremental yet increasingly comprehensive sanctions regime, targeting key sectors of the Russian economy as well as individuals and entities complicit in the aggression. By February 2024, the thirteenth sanctions package had encompassed more than 2,000 persons and organisations [2]. A year later, the sixteenth package expanded the scope of restrictions to include Russia's war economy, its shadow fleet, and critical technology supply chains [6]. These measures have served a dual purpose: to degrade Russia's capacity for continued aggression and to communicate the Union's unwavering normative stance in defence of international law and sovereignty. In this sense, sanctions function not merely as tools of economic coercion but also as instruments of political meaning, reaffirming Europe's self-perception as a normative power acting through law rather than brute force.

The war has also acted as a catalyst for profound institutional and strategic reform within the Union. Recognising the structural limitations of fragmented national defence policies, EU leaders have advanced a series of initiatives designed to deepen defence cooperation and improve collective procurement. High Representative Josep Borrell's repeated calls for greater coordination and industrial integration reflect a broader understanding that Europe's security resilience depends on shared capacities rather than parallel national efforts. This institutional evolution is significant not only for what it achieves in material terms but also for what it symbolises: a movement toward a more cohesive strategic identity. By investing jointly in defence production and research, the EU is gradually transforming the logic of its integration from one driven by economic interdependence to one anchored in collective security.

Beyond the immediate context of war, the Union's response reveals a renewed ambition to act as a normative and moral leader within the international system. European policymakers have consistently emphasised that any durable peace must rest upon Ukraine's sovereignty and territorial integrity, rejecting compromise solutions that would legitimise aggression [3]. This position encapsulates the EU's broader aspiration to safeguard the rules-based international order at a time of its visible erosion. By explicitly linking the security of Ukraine to the stability of Europe as a whole, the Union has expanded the boundaries of its strategic imagination and tied its credibility as a global actor to the outcome of this conflict.

Taken together, these interconnected strands (military assistance, sanctions, institutional reform, and normative leadership) illustrate how the EU's engagement with the war in Ukraine has evolved from crisis response to strategic transformation. The Union's identity as a peace project has not been abandoned but rather reinterpreted through the lens of responsibility

and capability. In asserting itself as both a guarantor of European security and a custodian of international norms, the EU is gradually bridging the long-standing gap between its material potential and its geopolitical ambition. The result is an emerging strategic paradigm in which power and principle are no longer seen as opposites but as mutually reinforcing elements of a distinctly European approach to global order.

3. Impacts and Constraints on the International Security Order

The European Union's initiatives in response to the war in Ukraine have produced tangible effects on the European security landscape, yet their transformative potential is circumscribed by persistent structural and political constraints. One of the most visible outcomes has been the Union's recalibration from a predominantly civilian posture toward a hybrid civil-military approach. The accelerated delivery of military and industrial support, coupled with the operational training of Ukrainian forces, reflects a deliberate shift in the EU's security identity, moving it closer to an actor capable of coordinating hard and soft power instruments. This development has fostered the emergence of a conceptual model of "comprehensive security," in which military, economic, and normative tools are deployed in concert to influence both the trajectory of the conflict and the broader strategic environment. At the same time, the EU has leveraged these instruments to realign its partnerships, deepening engagement with NATO, the G7, and other international actors, thereby reinforcing its geostrategic significance and enhancing its capacity to shape the architecture of European security [1].

Despite these advances, the Union's capacity to fundamentally reshape the international security order remains constrained by enduring internal divergences, structural dependencies, and industrial limitations. Fragmentation in defence investment continues to undermine coherence, while reliance on external suppliers remains substantial: between the onset of the war and mid-2023, 78 percent of defence equipment used by the EU was sourced externally, of which 63 percent originated from the United States [7]. Such dependencies, combined with uneven political consensus among member states (exemplified by Italy and Spain's resistance to proposals for up to €40 billion in military aid in 2025) illustrate the persistent tension between collective ambition and national prerogatives. Furthermore, the external strategic environment introduces additional uncertainty [8]. Shifts in U.S. policy, the potential for Russian escalation, and vulnerabilities within global supply chains all complicate the EU's pursuit of genuine strategic autonomy. The Union's normative objectives, meanwhile, risk being undermined if the development of hard-power capabilities lags behind the scope of its declared ambitions.

In this context, the EU's influence on the structure of European security is evident but inherently bounded. Its interventions have shaped both operational and normative dimensions of the conflict, yet the transformation remains incremental rather than complete. The Union is navigating a delicate balance between demonstrating strategic agency and contending with the structural, political, and external limitations that define the contemporary European security environment. This ongoing evolution suggests that while the EU has strengthened its operational and normative footprint, its ability to consolidate a fully autonomous and comprehensive security role will continue to depend on internal cohesion, industrial capacity, and alignment with transatlantic and global partners.

As a **conclusion**, it should be noted that the Russian invasion of Ukraine has catalysed a transformation of the EU's role in the international security order. The war triggered a shift from a principally civilian-normative actor to a more assertive actor integrating military, economic and political instruments. Through large-scale military assistance, unprecedented sanctions, institutional reform and normative leadership, the EU is helping to reconfigure the architecture of European security. Yet, the scope of that reconfiguration remains constrained by internal divergences, capability shortfalls and external uncertainties.

For scholars of international relations, the EU's evolving security role illustrates how regional actors can respond to systemic shocks and contribute to order-formation processes. From a policy perspective, this transformation underscores the importance of capability coherence, strategic coordination and normative consistency in shaping credible security policy. While the EU has made significant advances, the task of securing lasting transformation of the security order remains a work in progress. Future research might focus on how EU-Ukraine cooperation develops post-conflict and how the EU's industrial base adjusts to sustain its strategic ambitions.

In sum, the war in Ukraine has not only tested European security but also offered the EU an opportunity to emerge as a more consequential actor in the international security order. Whether the EU will realise its potential depends on its ability to convert ambition into capability and consensus.

REFERENCES:

1. Council of the European Union. EU response to Russia's military aggression against Ukraine – archive. URL: <https://surl.li/akiyef>
2. Council of the European Union. Russia: two years after the full-scale invasion and war of aggression against Ukraine, EU adopts 13th package of individual and economic sanctions 23 February 2024. URL: <https://surl.li/zpmjry>

3. Council of the European Union. Timeline – EU response to Russia’s war of aggression against Ukraine. URL: <https://surl.lu/dmrvoy>
4. European Commission. Defending European peace. URL: <https://surl.lt/duaivw>
5. European External Action Service. EU’s Foreign, Security and Defence Policy after the Russian Invasion of Ukraine: Speech by High Representative / Vice-President Josep Borrell at the EP Plenary. *The Diplomatic Service of the European Union*. 2022. 07 June. URL: <https://surl.li/ykehlf>
6. European External Action Service. Three years of Russia’s full-scale invasion and war of aggression against Ukraine: EU adopts its 16th package of economic and individual measures. *Delegation of the European Union to Ukraine*. 2025. 25 February. URL: <https://surl.li/ivqmyv>
7. Genini D. How the war in Ukraine has transformed the EU’s Common Foreign and Security Policy. Yearbook of European Law. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1093/yel/yeaf003>
8. Reuters. Italy, Spain not ready to back EU plan to boost Ukraine military aid. *Reuters*. 2025. 17 March. URL: <https://surl.lu/dfalah>

УДК 113:808.53

Костюк Ю. В.,
студентка 2 року навчання магістратури спеціальності
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Калуга В. Ф.,
д-р філос. наук, доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

М’ЯКА СИЛА ЯК ПРЕДМЕТ ДИСКУРСУ

Різного роду процеси та явища, притаманні сучасному світові та відображувані зокрема в розрізі міжнародних відносин, а також світової політики, певною мірою цікавлять кожного представника цивілізованого світу, особливо, якщо він живе і діє в період кризових ситуацій, зокрема мілітарної ескалації чи інших відкритих конфліктів або соціальних потрясінь чи суттєвих перемін. Відтак, аби сформувати певне задовільне уявлення про те, що, як та чому відбувається, цивілізоване людство має справу з неймовірною кількістю теорій і версій, частина з яких часто навіть не із зовсім зрозумілих або й

цілком неясних причин підхоплюється широкими верствами, отримуючи визнання як слухних або й таких, що претендують на істину у вигляді різного роду законів соціального розвитку, абощо. Як наслідок, серед числа інших версій, широкого визнання за останні десятиліття набула ідея або концепт «м'якої сили».

Просування у маси поняття «м'якої сили» як і самої концепції наприкінці восьмидесятих років минулого століття пов'язується з творчою та/або науковою, опертою на інституційну активність та досвід управління і аналітика, діяльністю Джозефа Найя. Його погляди на упорядкування соціально-політичного простору і відносин у ньому тяжіли до утвердження констант та цінностей неолібералізму. Відповідно Джозефа Ная поряд з Робертом Кеохейном прийнято вважати ідейними батьками теорії неолібералізму у контексті міжнародних відносин. Дану теорію згадані щойно автори чи не вперше оприлюднили за посередництва книги «Влада і взаємозалежність: світова політика в перехідний період», яка побачила світ ще у 1977 році. Стрижнем теорії стало твердження про асиметричну та комплексну взаємозалежність як суб'єктів міжнародних відносин, так і процесів взаємодії поміж ними. Очевидно, останнє твердження безпосередньо сполучене з концепцією «м'якої сили», як і сама концепція є таким собі «продуктом» неолібералізму. Тобто концепція «м'якої сили» до певної міри перебрала в себе ключові постулати, принципи та підходи до пояснення соціально-політичної дійсності, притаманні неолібералізму.

У своєму наукову дослідженні «М'яка сила: засіб досягнення успіху у світовій політиці» (*Soft Power: The Means to Success in World Politics*) Дж. Най описує м'яку силу за посередництва численних визначень, зокрема: «М'яка сила – наша здатність залучати інших на свій бік» (Nye, 2004, р. X) і далі: «М'яка сила ґрунтується на здатності формувати вподобання інших» (Nye, 2004, р. 5). При цьому він зазначає, що: «У міжнародній політиці ресурси, що створюють м'яку силу, значною мірою виникають із цінностей, які організація чи країна виражає у своїй культурі, у прикладах, які вона подає своєю внутрішньою практикою та політикою, а також у тому, як вона керує своїми стосунками з іншими» (Nye, 2004, р. 8).

Інші авторитетні видання, а також автори тією чи іншою мірою, так би мовити, обігрують трактування м'якої сили, висунуті Дж. Найем. Зокрема у досить вагомому за своєю значимістю і авторитетністю принаймні у англomовному середовищі виданні *Encyclopedia Britannica* зазначається, що: «М'яка сила – спонукання інших до бажання досягти тих результатів, яких прагнете ви – залучає людей, а не примушує їх»

(Britannica). Відтак у інформаційно-довідковому просторі Britannica м'яка сила подається як базовий елемент перманентної політики, зведеної на принципах демократії. Разом з тим м'яка сила асоціюється зі здатністю визначатися з пріоритетами, переважно сполученими з потенціалом духовного або іншого нематеріального гатунку, зокрема йдеться про політичні цінності та інститути, особливості і рівень розвитку культури, а також політичної атмосфери, з іншого боку – харизматичність та/або привабливість суб'єкта.

Слідуючи в контексті наведених та інших визначень, м'яка сила набирає ознак, з одного боку, якостей інструменту та/або засобу впливу; а з іншого – ціннісних характеристик, оскільки подається як перевага демократичних режимів, які наче б то є або мають бути привабливішими за різного роду авторитарні режими, зведені за визначенням на примусі та насиллі. Таким чином буде логічним припустити, що м'яка сила є певною властивістю насамперед демократій як конкретних політичних утворень та суб'єктів світової політики і водночас ознакою їх стилю і способу взаємодії на міжнародній арені.

Свою чергою в одній з українській енциклопедій, а саме Енциклопедії історії України м'яка сила розглядається як «концептуальний підхід у міжнародних відносинах, що характеризується використанням методів переконання та приваблення для досягнення бажаних результатів. Автором концепції «м'яка сила» ... визначав її як спроможність держави досягти бажаних результатів у міжнародних відносинах через переконання та здатність приваблювати, а не примус, протиставляючи її «жорсткій силі», котра спирається на воєнну та економічну могутність» (Магда, 2021). Водночас сам автор концепту з цього приводу зазначає: «М'яка сила країни базується переважно на трьох ресурсах: її культурі (у тих місцях, де вона є привабливою для інших), її політичних цінностях (коли вона відповідає їм у себе вдома та за кордоном) та її зовнішній політиці (коли вона вважається легітимною і має моральний авторитет)» (Nye, 2004, p. 11).

З наведених вище визначень випливає, що м'яка сила за своє джерело має, умовно кажучи, культурно-духовну складову функціонування країни, в іншому випадку держави, її потенціал. І цей потенціал, на відміну від мілітарного чи економічного надто складно виміряти, якщо взагалі можливо, оскільки не існує ані одиниці виміру, ані мірної шкали.

У світлі вище сказаного формується стійке переконання, що явище м'якої сили є радше абстрактним і водночас збірним. Останнє означає,

що не існує єдиного бачення та/або трактування цього явища. Як не існує і остаточної визначеності ані щодо суб'єкта м'якої сили, ані щодо її об'єкта. Природно, насамперед суб'єктами м'якої сили згадуються держава та країна, до того ж ці два поняття сприймаються переважно як синонімічні, що позначають практично одне й те ж явище: «Термін «держава» застосовується як тотожний поняттю «країна» для позначення сукупності людей, території, на якій вони проживають, і суверенної в межах даної території влади. Цей же термін уживається в суто юридичному сенсі для позначення організації політичної влади, головного інституту політичної системи суспільства, який направляє та організовує за допомогою норм права спільну діяльність людей, захищає їхні права та інтереси» (Крестовська, 2008, с. 64). Проте ототожнення держави з країною є досить неадекватним щодо відтворення дійсного стану речей, бо країна є такою собі інтегрованою сукупністю території, населення, культурного середовища, тоді як, держава є механізмом стабілізації життєвого простору і процесів, спільноти, що мешкає в країні.

Більше того, якщо йдеться про суб'єктів, себто джерел і реалізаторів м'якої сили, то можна вирізнити кілька, пам'ятаючи, що вони так чи інакше інтегровані між собою. Зрештою, як зазначає Є. Магда: «Реалізовувати "м'яку силу" можуть як державні інституції, так і недержавні актори – неурядові організації, університети, ЗМІ, митці тощо. При цьому вони можуть володіти власною "м'якої сили"» (Магда, 2021). Тобто всякий суб'єкт, який тією чи іншою мірою є репрезентантом колективної ідентичності, асоційованої насамперед з країною, а у іншому випадку з державою, автоматично може виступати в ролі суб'єкта м'якої сили щоправда далеко не завжди з позитивними наслідками, тобто не укріплювати визнання, посилювати імідж країни, а навпаки підривати його.

Список використаних джерел

1. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. 2008. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. – Х.: ТОВ «Одіссей». – 432 с.
2. Магда Є.В. 2021. М'яка сила, поняття // Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Кн. 1: А-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка». – 773 с. – URL: [http://www.history.org.ua/?termin=m'jaka_syla_ponjattja](http://www.history.org.ua/?termin=m%27jaka_syla_ponjattja)
3. Nye Jr. Joseph S. 2004. Soft Power: The Means to Success in World Politics. PublicAffairs Books. New York. – URL :

УДК 327(489+477)(043.2)

Кулик А.О., Крамаренко І. С.

студенти 291 групи спеціальності 291

«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,

Тихоненко І. В.

*канд. політ. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КОРОЛІВСТВОМ ДАНІЯ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Українсько-данські відносини тривають вже понад три десятиліття, і, відповідно, відіграють важливу роль для сучасної зовнішньої політики обох держав. Останні події в Україні, а саме російсько-українська війна, кардинально змінила масштаб цих міждержавних відносин. Так, Королівство Данія було однією з перших країн, яка публічно висловила повну багатосторонню підтримку України та українського народу у боротьбі за суверенну та незалежну державу. Наразі саме за активної участі Данії та залученням її фінансових ресурсів відбувається забезпечення таких надважливих державних секторів як безпека та оборона, економіка, гуманітарна допомога, відновлення та модернізація пошкоджених і зруйнованих об'єктів критичної інфраструктури. Слід звернути увагу і на підтримку Данії регіонів України, насамперед незламного міста Миколаєва передусім у питаннях післявоєнної відбудови міста, поновлення водопостачання, енергетики, сільського господарства, відродження кораблебудування.

Отож, мета даного дослідження полягає у висвітленні та аналізі співробітництва України з Данією під час російсько-української війни.

Загалом становлення та розвиток міждержавних відносин Королівства Данія та України розпочалося ще 31 грудня 1991 року з визнання України як незалежної держави. А вже 12 лютого 1992 року шляхом укладання Угоди про встановлення дипломатичних відносин, у вигляді двох дипломатичних нот згідно з нормами міжнародного права, встановилися офіційні відносини між державами [3]. Відповідно, у цьому ж році Посольство Королівства Данія почало

працювати в Києві. Посольство України було відкрите трохи пізніше в Копенгагені в 1995 році, де і наразі продовжує сприяття українсько-данських міждержавних відносин.

Данія надає беззастережну підтримку Україні на її шляху до вступу до Європейського союзу, що бере свій вияв у спільних політичних рішеннях і є нині вкрай важливим стратегічним кроком. Так, 21 червня 2022 року в своєму заклику до народних депутатів Верховної Ради України Прем'єр-міністерка Данії Метте Фредеріксен наголосила: «Ваша смілива боротьба проти Росії демонструє вашу відданість європейським цінностям, свободі. Я вітаю ваше прохання про вступ до Європейського Союзу, і Данія підтримує статус кандидата для України. Шлях до членства в ЄС може бути довгим і складним, є вимоги, які необхідно виконати... Але ми підтримуватимемо вас на кожному кроці, [бо] ви належите до Європи, а Європа належить вам». Відзначимо, що з 1 по 2 жовтня 2025 року відбувся візит Міністерки у європейських справах Королівства Данії Марі Б'єрре до України, зокрема й до міста Миколаїв під час якого вкотре було підтверджено позиції офіційного Копенгагену щодо підтримки України та її шляху євроінтеграції.

Наголосимо на тому, що Данія виявляла прихильність до України ще до початку російської агресії, яка не обмежувалась підтримкою вступу України в ЄС. Діяльність Данії зосереджувалась головним чином на західних регіонах України. Наприклад, ще 8 жовтня 2010 року між містом Львів та Данією було підписано меморандум щодо об'єднання зусиль з метою створення в місті сприятливого інвестиційного клімату з можливістю вкладення коштів у місцеву економіку, а також вирішення питання робочих місць [2].

Цілком природно, що з початку повномасштабної збройної агресії Росії проти України, співробітництво між офіційними Копенгагеном та Києвом значно активізувалося у різних сферах.

Дипломатична сфера. Співпраця між країнами посилюється з огляду на збільшення кількості візитів на найвищому рівні між державами, проведенням спільних конференцій та заходів, і, звичайно, запровадженням санкцій проти Росії. Зокрема, 3 липня 2025 року Президент України Володимир Зеленський здійснив офіційний візит до Данії з нагоди початку головування Данії в Раді ЄС в межах якого звернувся до її уряду з подякою за вже надану допомогу та підтримку Україні, а також взяв участь в обговоренні перспективи співпраці та розвитку відносин між державами.

Військова сфера. В 2024 році між Україною та Данією було підписано угоду про посилення співпраці за «данською моделлю»,

згідно з якою забезпечувався розвиток українського військового виробництва на території Данії. Крім того, положення угоди закріплювали зобов'язання Данії щодо щорічного виділення нею 2,2 мільярди євро на потреби Збройних Сил України протягом 2025-2028 років виключно. Відповідно, Данія продовжує постачати та обслуговувати літаки F16, навчати українських пілотів та відповідний технічний персонал [8].

Економічна сфера. Наразі у різних сферах економіки України діє понад 300 данських компаній, що стало поштовхом ще в 2016-2021 роках до суттєвого збільшення товарообігу між державами. Таким чином, Данія входила до 50 найбільших торговельних партнерів України. Від вересня 2025 року Данія запустила найбільшу програму підтримки України – «Ukraine Transition Program (UTP)» відповідно до якої було передбачено виділення бюджетних коштів у розмірі 2,8 млрд. данських крон. Варто звернути увагу, що зазначена програма є частиною довгострокової підтримки України, і, відповідно, зорієнтована не лише на нагальні проблеми України, спричиненні воєнними діями Росії, а також на питання відбудови, реформ та наближення України до Європейського Союзу.

Гуманітарна сфера. Загалом сума гуманітарної допомоги Данії Україні у 2025 році становить майже 1 млрд. доларів для забезпечення наступних сфер: захист цивільних, відновлення земель для продовольчої безпеки, розмінування територій, медичні послуги, освітні послуги, надання психологічної допомоги, а також загальна гуманітарна допомога. Не буде зайвим сказати, що у 2022 році уряд Данії прийняв закон на основі Директиви Європейського Союзу 2001/55/ЄС, який врегулював правовий статус українських біженців, що перебувають під її юрисдикцією з відповідним наданням їм тимчасового захисту та необхідної допомоги [4].

Варто відзначити, що з початком повномасштабного збройного вторгнення РФ в Україну, діяльність Данії почала переорієнтовуватись вже на південні області України, особливо на Миколаїв. Така тенденція насамперед пов'язана з проханням Президента України Володимира Зеленського, який у березні 2022 року виступив перед данським парламентом, щодо підтримки та відновлення міста Миколаєва. Це стало поштовхом до укладення Меморандуму між містом Миколаїв та Данією в березні 2023 року [6, р. 3-4]. Відповідно в січні 2024 року було відкрито Офіс посольства Данії в місті Миколаєві, який очолює Якоб Хансен.

Згідно з положеннями Меморандуму, співробітництво провадиться в таких галузях як: відновлення критичної інфраструктури,

водопостачання, транспорту, опалення, енергетики, міського планування, а також інвестицій у приватний сектор [7]. Деякі з перелічених проєктів вже реалізовані, до прикладу, за фінансової підтримки уряду Данії, Миколаїв отримав 12 нових автобусів та 9 тролейбусів з автономним ходом. Не менш важливим є процес відновлення водопостачання в місті, наразі роботи по реконструкції мереж проводяться в Корабельному районі. В енергетичному секторі Данія надає значну фінансову підтримку, зокрема для таких компаній як «Миколаївобленерго». Крім того, за фінансової участі Данії відбулося встановлення сонячних електростанцій та когенераційних установок. Щодо культурного співробітництва в Миколаєві, то за підтримки Данії було відкрито та наразі функціонує Українсько-данський молодіжний дім, який сприяє реалізації творчого, наукового та освітнього потенціалу молоді шляхом обміну новими ідеями і створенням нових проєктів [6].

Однак, важливим етапом співпраці між країнами стало розроблення та оприлюднення 4 липня 2024 року Mykolaiv Concept Master Plan – генерального плану щодо розвитку міста шляхом підтримки швидкого відновлення та довгострокової реконструкції Миколаєва в період війни та повоєнний час, який хронологічно розраховано до 2050 року. Основними аспектами Плану є оновлення та покращення транспортної системи в місті, відновлення зруйнованої інфраструктури, створення екологічно чистих зон, озеленення міських територій, створення бізнес-центрів та комерційних зон, підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток туризму [5]. Таким чином, сума фінансової допомоги Миколаєву від Данії з 2022 по 2025 рік перевищує 151 мільйон євро, про це зазначає голова Обласної Військової Адміністрації Віталій Кім [1].

Необхідно також зазначити що фінансування Данії не надходить безпосередньо на рахунки міста та області. Всі проєкти здійснюють данськими партнерами і надаються у вигляді готового результату, крім цього здійснюється спостереження організаціями за виконанням робіт через можливі корупційні ризики.

На основі вище згаданих фактів можна стверджувати, що російсько-українська війна спонукала до більшої активізації співробітництва між Данією та Україною у різноманітних сферах як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях. Зокрема, відзначається позитивна динаміка із довгостроковою перспективою. Є очевидним, що внесок Данії в підтримку та відновлення України має колосальне значення і ми можемо сподіватися на ще більшу співпрацю між державами, враховуючи і роль у ній Миколаєва.

Список використаних джерел

1. Допомога від Данії: на Миколаївщині побудували соціальне житло // Суспільне Миколаїв.
URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/932955-dopomoga-vid-danii-na-mikolaivsini-pobuduvali-socialne-zitlo/>
2. У Західній Україні з'являться ще 4 компанії з данськими інвестиціями // ZAXID.NET. 2010. 8 жовтня.
URL: <https://zaxid.net/u/zahidniy-ukrayini-zrzquoyavlyatsya-shhe-4-kompaniyi-z-danskimi-investitsiyami-n1113052>
3. Україна і Данія // Посольство України в Королівстві Данія: офіційна сторінка. URL: <https://denmark.mfa.gov.ua/ukraine-and-denmark>
4. Council Directive 2001/55/EC: Council Directive of 20.07.2001 no. 32001L0055 // European Union: official page. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0055>
5. Mykolaiv Concept Masterplan Was Presented to Municipality // UDENRIGSMINISTERIET. Danmark i Ukraine: official page. URL: <https://ukraine.um.dk/en/news/mykolaiv-concept-masterplan-was-presented-to-municipality>
6. Mykolaiv-Denmark Partnership // Ministry of Foreign Affairs of Denmark: official page. URL: <https://ukraine.um.dk/en/mykolaiv-denmark/mykolaiv-denmark-partnership-quick-guide>
7. Regional Cooperation and Recovery // Embassy of Ukraine in the Kingdom of Denmark: official page. 2024. December 30. URL: <https://denmark.mfa.gov.ua/en/ukraine-and-denmark/humanitarian-support/regional-cooperation-and-recovery>
8. Ukraine and Denmark have signed an agreement to enhance cooperation based on the 'Danish model' // Ministry of Defence of Ukraine. URL: <https://mod.gov.ua/en/news/ukraine-and-denmark-have-signed-an-agreement-to-enhance-cooperation-based-on-the-danish-model>

Михайленко Ю.,
магістрантка спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Богданова Т.,
канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

2007 рік знаменує появу «цифрової дипломатії». Те, що починалося як експеримент обмеженої кількості міністерств закордонних справ та дипломатичних піонерів, тепер стало стандартною практикою для дипломатичних установ в усьому світі. Ранні приклади «цифрової дипломатії» включають віртуальне посольство Швеції в Second Life, запущене у 2007 році, та формування цифрової команди США у 2006 році [2].

За останні роки, зокрема, в часи пандемії Covid-19, використання цифрових технологій у дипломатії стало дедалі різноманітнішим. Останніми роками з'явилася велика кількість термінів, що стосуються впливу цифрових технологій на дипломатію. Деякі з них більше зосереджені на концептуалізації дипломатії в цифровому світі, напр., «мережева дипломатія» та «державне управління XXI століття».

Інші терміни зосереджені на характеристиках цифрових технологій: «публічна дипломатія 2.0», яка отримала свою назву від концепції веб 2.0; «мережева дипломатія», яка ширше стосується інтернету, та «Twiplomacy», яка посиляється на Twitter. Деякі терміни навіть зосереджені на атрибутах цифрового суспільства. До них належать «селфі-дипломатія» та «дипломатія реального часу». Нарешті, такі терміни, як «кібердипломатія», стосуються нових дипломатичних арен [3].

Інші вчені використовують термін «цифрова дипломатія». Однак цей термін традиційно визначався в контексті конкретних досліджень. Наприклад, у 2015 році І. Сегев та І. Манор визначили цифрову дипломатію як використання соціальних мереж державою для досягнення цілей зовнішньої політики та управління її національним іміджем. Того ж року Бйола та Холмс визначили цифрову дипломатію як інструмент управління змінами [1], а у 2012 році Поттер заявив, що цифрова дипломатія – це ведення дипломатії за допомогою мережових технологій. Нарешті, І. Манор переосмислив цифрову дипломатію як

загальний вплив ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) на ведення дипломатії – від електронної пошти до додатків для смартфонів [4].

Перша особливість полягає в тому, що цифровізація є процесом, а не бінарним станом. Іншими словами, не можна розділяти дипломатів на тих, хто є цифровими, і тих, хто ними не є. Швидше, дипломати, МЗС та посольства переживають процес цифрування. Цей процес впливає на те, як дипломати уявляють свій світ, звички своєї цільової аудиторії, акторів, з якими вони прагнуть спілкуватися, залучення та технології, які вони використовують для досягнення своїх цілей. Ще важливіше те, що цифровізація – це процес, який з часом перерозподіляє владу всередині дипломатичних установ.

По-друге, вищезгадані терміни не чітко визначають сфери дипломатії, на які впливають цифрові технології. Хоча деякі терміни зосереджені на цифрових платформах, інші стосуються аудиторії дипломатії, а ще інші стосуються переважно здійснення дипломатії. Таким чином, жоден з цих термінів не пропонує систематичної класифікації, за допомогою якої можна дослідити вплив цифровізації. Крім того, жоден з цих термінів не відображує всеохоплюючого впливу цифрових технологій на дипломатію.

Зрештою, цифрові технології не просто пропонують нові функції. Швидше, вони сприяють новим нормам та сприяють новій поведінці. Це, у свою чергу, впливає на практику дипломатії. Наприклад, цифрові технології дозволяють людям створювати та поширювати контент у глобальному масштабі. Таким чином, терміни, що використовуються досі в контексті цифрових технологій та дипломатії, недостатні, оскільки вони не пропонують надійної концептуальної призми чи системи класифікації [3].

«Цифровізація дипломатії» – це термін, що зосереджується на нормативному та часовому впливі цифрових технологій. У цьому терміні закладена думка, що цифровізація – це довгостроковий процес, вплив якого значно виходить за рамки використання інноваційних технологій [4].

Ще одним важливим поняттям, пов'язаним з цифровізацією дипломатії є фреймінг, тобто використання емоцій, тональності та різних практик для просування потрібного наративу чи інформації. Офіційні канали держав здійснюють так зване кадрювання подій у реальному часі для різних груп цільової аудиторії, щоб конкурувати з інформацією, що розповсюджується ЗМІ, журналістами та іншими акторами протилежної сторони [5].

Отже, поява цифрових технологій мала глибокий вплив на здійснення

та вивчення дипломатії. Міністерства закордонних справ, посольства та дипломати постійно використовують нові інструменти та платформи, а також переосмислюють середовище, в якому практикується дипломатія. Цифрова невизначеність, фрагментація та фреймінг стали основними та важливими компонентами функціонування цифрової дипломатії.

Список використаних джерел:

1. Bjola, C., & Holmes, M. (2015). *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. Routledge.
2. Kampf, R., Manor, I., & Segev, E. (2015). Digital diplomacy 2.0? A cross-national comparison of public engagement in Facebook and Twitter. *The Hague Journal of Diplomacy*, 10(4), 331-362.
3. Manor, I. (2015, June). *On Virtual Embassies in the Age of Digital Diplomacy. Exploring Digital Diplomacy*. URL: <https://digdipblog.com/2014/06/25/onvirtual-embassies-in-the-age-of-digitaldiplomacy/>
4. Manor, I. (2018, Jan). The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology. Working Paper No 2. Oxford Digital Diplomacy Research Group URL: <http://www.qeh.ox.ac.uk/sites/www.odid.ox.ac.uk/files/DigDiploROxWP2.pdf>.
5. Manor, I. and Bjola, C. (2021). Public Diplomacy in the Age of 'Post-reality. in Surowiec, P. and Manor, I. (eds). *Public Diplomacy and the Politics of Uncertainty*. Cham: Palgrave Macmillan, pp. 111–146.

УДК 327.5НАТО(4)(043.2)

Остапчук С. С.

студент 691 групи спеціальності 291

*«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

РОЗШИРЕННЯ НАТО ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕКОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ЄВРОПИ У ХХІ СТОЛІТТІ

У ХХІ столітті процес розширення НАТО став одним із ключових чинників, що визначають еволюцію європейської безпекової системи. Від початку 2000-х років Альянс послідовно інтегрує нові держави Центральної, Східної та Північної Європи, що зумовлює зміну стратегічного балансу сил на континенті. Цей процес не лише зміцнив обороноздатність західного блоку, але й спричинив глибокі

геополітичні зрушення, які вплинули на відносини між НАТО, Росією, Європейським Союзом та державами-сусідами.

Розширення НАТО було не лише військово-політичним процесом, а й частиною ширшої стратегії демократизації постсоціалістичного простору. Для країн Центральної та Східної Європи вступ до Альянсу став гарантією збереження державного суверенітету, стабільності та інтеграції до західних інституцій. Саме тому процес розширення розглядався не як агресивний крок проти когось, а як елемент стабілізації і безпеки всієї євроатлантичної спільноти.

Як зазначав Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг на Мадридському саміті 2022 року: «Розширення Альянсу стало найуспішнішою стратегією забезпечення миру в Європі. Кожна країна має право самостійно обирати свої гарантії безпеки» [2].

Саме цей принцип відкритих дверей став основою трансформації європейського безпекового простору у XXI столітті, що підкреслює прагнення НАТО адаптуватися до нових викликів і загроз.

Після розпаду СРСР у 1991 році здавалося, що пострадянський простір стане зоною співпраці, а не конфронтації. Проте вже перші хвили розширення НАТО (1999, 2004, 2009) спричинили негативну реакцію Москви, яка сприйняла їх як загрозу власній безпеці. Починаючи з Мюнхенської промови В. Путіна у 2007 році, у риторикі Кремля простежується чітка тенденція протиставлення себе Заходу, що завершилося анексією Криму у 2014 році та початком війни проти України у 2022 році.

У своїй промові 2007 року В. Путін заявив, що «розширення НАТО не має нічого спільного із забезпеченням безпеки самого Альянсу», підкреслюючи, що це нібито «загроза для Росії» [2]. Така риторика стала початком відкритої конфронтації, яка згодом переросла у гібридну війну.

У відповідь на це президент Польщі Александер Кваснєвський наголосив: «Кожна держава, що прагне свободи і безпеки, має право обирати НАТО. Це не провокація, це вибір цивілізації» [4].

Варто зазначити, що ще у 1990-х роках між НАТО та Росією існували механізми співпраці – Рада НАТО–Росія, спільні консультації з питань безпеки, навіть програми з обміну інформацією. Проте з початком російської агресивної політики ці ініціативи втратили сенс. Москва поступово перейшла до ревізійністського підходу, намагаючись силовими методами змінити політичну карту регіону, що остаточно розділило Європу на два табори – демократичний і авторитарний.

У цьому контексті розширення НАТО стало каталізатором глибокої

трансформації безпекової архітектури Європи. З одного боку, воно сприяло посиленню колективної оборони та створенню більш стійких механізмів реагування на кризи; з іншого – стимулювало ревізійні дії Росії, яка прагне відновити сфери впливу. Таке протистояння сформувало нову «лінію поділу» на континенті, що визначає сучасну конфігурацію безпеки.

Особливу увагу в процесі розширення НАТО заслуговує вступ Фінляндії (2023) та Швеції (2024). Ці країни, які тривалий час дотримувалися політики нейтралітету, змінили свій стратегічний курс після початку російської агресії проти України. Приєднання Фінляндії, що має понад 1300 км спільного кордону з РФ, істотно змінило військовий баланс у Північній Європі. Швеція ж доповнила скандинавський регіон новими спроможностями з морської та повітряної оборони, що зробило Балтійське море фактично «внутрішнім морем НАТО».

Президент США Джо Байден у своїй промові після підписання протоколів про вступ Фінляндії та Швеції зазначив: «Це історичний момент, коли демократії об'єднуються перед обличчям агресії. Фінляндія і Швеція роблять НАТО сильнішим, а Європу – безпечнішою» [3].

Президент Фінляндії Саулі Ніністе додав: «Наша мета – не протистояти комусь, а забезпечити стабільність у регіоні, який Росія сама зробила небезпечним» [3].

Вступ двох північних країн став переломним моментом у формуванні «північного щита» НАТО. З військової точки зору це означає посилення контролю над Арктичним регіоном, Балтійським морем і повітряним простором Півночі. Крім того, спільні навчання та інтеграція оборонних систем цих країн із силами Альянсу забезпечують оперативну сумісність та підвищують здатність НАТО реагувати на потенційні загрози з боку Росії в арктичному та балтійському напрямках.

Станом на 2025 рік Альянс має 32 члени та розгорнув масштабну програму посилення східного флангу – від Балтії до Чорного моря. Розширення супроводжується модернізацією сил швидкого реагування, нарощенням військової присутності у Польщі, Румунії та країнах Балтії, а також активізацією навчань із партнерами, включно з Україною. Такі кроки покликані не лише гарантувати оборону союзників, а й продемонструвати готовність до колективної відповіді на будь-яку форму агресії.

Водночас питання потенційного членства України у НАТО залишається одним із найактуальніших у європейському безпековому дискурсі. Після 2022 року Україна де-факто стала фронтовою

державою, яка забезпечує стримування російської агресії та виконує функцію «буфера» між Альянсом і РФ. Рішення Вільнюського саміту НАТО (2023 рік) щодо створення Ради Україна–НАТО та скорочення бюрократичних процедур вступу стало символом нової епохи співпраці, хоча питання про повноправне членство залишається відкритим. Проте вже зараз очевидно, що Україна є невід’ємною частиною нової європейської безпекової системи, де її стійкість і військовий досвід відіграють ключову роль.

Президент України Володимир Зеленський під час Вільнюського саміту НАТО (2023 рік) зазначив: «Ми вже фактично є частиною Альянсу. Українські солдати воюють за ті самі цінності, що й усі члени НАТО» [5].

Енс Столтенберг підтвердив: «Майбутнє України – у НАТО, і це питання не «чи», а «коли» [4].

Ці заяви свідчать, що Україна стала невід’ємним елементом нової безпекової архітектури Європи, навіть без формального членства.

Таким чином, процес розширення НАТО у XXI столітті слід розглядати як багатовимірне явище. Воно не лише змінило військово-політичну конфігурацію Європи, але й спричинило докорінну трансформацію стратегічного мислення європейських держав. Сучасна архітектура безпеки дедалі більше набуває ознак блокової структури, у якій НАТО виступає головним гарантом стабільності, а Росія – основним дестабілізуючим чинником. Водночас майбутнє безпеки Європи значною мірою залежатиме від того, чи зможе Альянс адаптувати свої стратегії до нових реалій гібридної війни, кібератак, інформаційних загроз і зміни глобальних силових центрів. У цьому контексті посилення партнерства з Україною, а також з новими членами – Фінляндією та Швецією – стане визначальним чинником формування стійкої та адаптивної безпекової архітектури на континенті у другій половині XXI століття.

Список використаних джерел

1. Europe’s Security Architecture after 2022: NATO, Russia and the Future of Ukraine. Chatham House. // Chatham House. London, 2024. URL: <https://www.chathamhouse.org/reports/europes-security-architecture-2024>
2. Freedman L. The Future of European Security and the Role of NATO. // IISS. London, 2023. URL: <https://www.iiss.org/publications/the-future-of-european-security-2023>

3. NATO's Deterrence in the East: Lessons from Ukraine and the Nordic Enlargement. RAND Corporation. // RAND. Washington, 2024. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/nato-deterrence-east-2024.html

4. Герасимчук С. Балтійсько-Чорноморський вимір безпеки: нові виклики для НАТО та України. // Центр «Нова Європа». 2024. URL: <https://neweurope.org.ua/analytics/baltic-black-sea-security-2024>

5. Сидорук Т. М. Євроатлантична інтеграція України в умовах нової безпекової реальності. // НІСД. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/yevroatlantychna-integratsiya-ukrainy-2023>

УДК 327:355](532+549.1)(043.2)

Тихоненко І. В.,

*канд. політ. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ КОРОЛІВСТВОМ САУДІВСЬКА АРАВІЯ ТА ІСЛАМСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ ПАКИСТАН

Ісламська Республіка Пакистан (ІРП) та Королівство Саудівська Аравія (КСА) вже тривалий час мають досить міцні двосторонні відносини, які характеризуються активною взаємодією у військово-політичній сфері. Визначальним, а то й переломним моментом у двосторонній співпраці та її вихід на більш високий рівень стало підписання 17 вересня 2025 року Угоди про взаємну оборону.

Саудівська Аравія була однією з перших країн, які визнали Пакистан після здобуття ним незалежності у серпні 1947 року. У 1951 році дві держави підписали «Договір про дружбу», який закріпив основу для десятиліть стратегічної, політичної, військової та економічної співпраці.

Зокрема, зближення Пакистану з Саудівською Аравією відбулося не лише у зв'язку з турбулентністю Близькосхідного регіонального середовища під впливом арабо-ізраїльських воєн, а й запрошенням від саудитів у підготовці їх військово-повітряних сил саме пакистанських офіцерів. У цьому важливу роль зіграли позитивні аспекти колоніального минулого Пакистану – елітність та фаховість підготовки пакистанського армійського корпусу у британських, а потім американських військових академіях [1].

Ця співпраця пізніше була формалізована через низку оборонних угод, включаючи Пакт про делегацію пакистанського збройного персоналу та військову підготовку (грудень 1982 року), Угоду про військову співпрацю (липень 2005 року) та Угоду про надання послуг з військової підготовки між Міністерством внутрішніх справ Саудівської Аравії та Пакистаном (травень 2007 року) [5, с. 40]. Згідно з офіційними даними, Пакистан навчив військовій справі понад 8000 саудитів з 1967 року. Також значна кількість пакистанських військовослужбовців наразі розміщена в Саудівській Аравії [3].

Критичним моментом та перевіркою на міцність пакистансько-саудівських відносин стало військове втручання Саудівської Аравії в Ємені, яке викликало значну плутанину та напруженість між двома державами. Саудівська Аравія офіційно запросила військову допомогу від Пакистану для підтримки своєї кампанії в Ємені, що викликало опір з боку військового керівництва Пакистану. Штаб відхилив запит, посилаючись на те, що національні інтереси Пакистану не збігаються з військовою участю Саудівської Аравії в Ємені. На той час Пакистан вже був значно залучений до власних антитерористичних операцій і не міг дозволити собі перенаправляти людські ресурси, техніку та стратегічний потенціал на зовнішній конфлікт. Зважаючи на попередні домовленості, пакистанські військові зобов'язувалися захищати територію Саудівської Аравії лише у разі іноземної агресії, а не брати участь у наступальних військових кампаніях [5, с. 40].

Зважаючи на певну дуалістичність влади у Пакистані, а саме її цивільно-військовий вимір і значний вплив генералітету на зовнішню політику і дипломатію, відносин між офіційними Ісламабадом та Ер-Ріядом налагодилися завдяки військовим. Зокрема, генерал Рахіль Шаріф, у результаті проведення ним успішної антитерористичної операції в Пакистані, став очільником Ісламської військової антитерористичної коаліції, на запрошення монарха Саудівської Аравії у 2015 році [1]. У свою чергу, офіційна пакистанська делегація, до складу якої входили Прем'єр-міністр, Міністр оборони, Начальник штабу армії Пакистану та генеральний директор Міжвідомчої розвідки, відвідала Саудівську Аравію, щоб підтвердити участь Пакистану в коаліції. Під час візиту Прем'єр-міністр Пакистану запевнив саудівське керівництво у зобов'язанні Пакистану надати будь-яку форму допомоги та підтримки безпеки у разі оборонної кризи. Генерал Камар Джавед Баджва, продовжив розвивати пакистансько-саудівські відносини. Адже, три роки служив у Саудівській Аравії, а за його керівництва частота та глибина двосторонніх оборонних взаємодій значно зросли, що ще більше

розширило масштаби військових відносин між Пакистаном та Саудівською Аравією [5, с. 40].

Перші офіційні візити начальника штабу армії Пакистану генерала Асіма Муніра до Королівства Саудівська Аравія у 2023 та 2024 роках засвідчили новий етап у розвитку пакистансько-саудівського оборонного партнерства. Основна увага переговорів була зосереджена на поглибленні двосторонньої співпраці у сфері безпеки, зокрема у напрямках військової підготовки, спільних оборонних проєктів та консультативної підтримки. Під час зустрічей із представниками як військового, так і політичного керівництва Саудівської Аравії генерал Мунір наголосив на готовності Пакистану розширювати участь у програмах боротьби з тероризмом, а також у координації стратегічних операцій. Окрему увагу було приділено перспективам створення спільних підприємств у сфері оборонної промисловості відповідно до ініціативи «Бачення 2030», яка передбачає модернізацію оборонного сектору та розвиток національного виробництва озброєнь у Саудівській Аравії. Така взаємодія розглядається як частина ширшої стратегії «оборонної дипломатії» Ісламабада, спрямованої на зміцнення партнерських зв'язків із провідними державами мусульманського світу [5, с. 41].

Візити генерала Муніра підтвердили послідовну позицію Пакистану щодо забезпечення безпеки та територіальної цілісності Саудівської Аравії. Цей курс є продовженням історичної практики, коли пакистанські військові контингенти розміщувалися на території Королівства з метою його оборони. Генерал Мунір, спираючись на ці прецеденти, наголосив на важливості підтримки спільної оборонної готовності у контексті посилення регіональної напруженості на Близькому Сході.

Генерал Асім Мунір, як член пакистанської делегації був присутній під час укладання Угоди про взаємну оборону 17 вересня 2025 року. Цей вагомий для двосторонніх відносин документ підписали Прем'єр-міністр Пакистану Шебаз Шариф і Наслідний принц Саудівської Аравії Мухаммед бін Салман. В угоді зазначається наступне: 1) будь-яка агресія проти однієї з держав вважатиметься агресією проти обох; 2) угода покликана посилити оборонне співробітництво, спільне стримування загроз, розвиток військової кооперації та обмін розвідданими [3].

Якщо питання військово-технічного та оборонного співробітництва не піддаються сумнівам, то найбільше занепокоєння світової спільноти викликає аспект наявності у Пакистану ядерної зброї та можливість не лише «ядерної парасольки» для Саудівської Аравії, а й передачу їй

ядерних технологій. Пакистан, який володіє ядерним арсеналом, є першою країною поза Договором про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), яка запропонувала пункт про взаємну оборону союзнику або партнеру без ядерної зброї.

В оголошенні про оборонний пакт між Саудівською Аравією та Пакистаном прямо не згадувалося про ядерну зброю чи ядерну співпрацю, і Пакистан офіційно не пропонував Ер-Ріяду свої можливості ядерного стримування. Також немає жодних ознак того, що Пакистан фізично перемістить ядерну зброю до Саудівської Аравії. За оцінками, Пакистан має менше 200 боеголовок і залишається зосередженим на своєму стратегічному суперництві з Індією. Однак, коли його запитали, чи буде «стримування», яке Пакистан отримує від ядерної зброї, надано Ер-Ріяду, міністр оборони Пакистану Хаваджа Мохаммад Асіф, як повідомляється, заявив пакистанському телебаченню: «Те, що ми маємо, і можливості, якими ми володіємо, будуть надані відповідно до цієї угоди». Пізніше він уточнив, що ядерна парасолька «не була на радарі». Але інформаційне агентство Reuters також процитувало високопосадовця Саудівської Аравії на умовах анонімності, який сказав: «Це всеохоплююча оборонна угода, яка охоплює всі військові засоби» [4].

Відзначимо, що підписання угоди відбулося на тлі конфліктогенних подій, які спіткали як регіон Близького Сходу, так і Південної Азії у 2025 році. Мова йде про ізраїльську агресію щодо Гази та удари по арабських державах – наприклад Катар та травневе індійсько-пакистанське військове протистояння. Зокрема, під час проведення Ізраїлем бомбардування Ірану, у ізраїльських наукових колах лунали заяви про можливість ядерної демілітаризації Пакистану, хоча пакистанська ядерна програма насамперед створена і дії проти Індії. Наразі ж пакистансько-саудівська оборонна угода викликає занепокоєння у офіційного Нью-Делі.

Колишній міністр закордонних справ Індії Канвал Сібал назвав угоду «серйозним помилковим кроком» Саудівської Аравії, попередивши, що це може мати серйозні наслідки для національної безпеки Індії. «Політично нестабільний та економічно розбитий Пакистан як гарант безпеки – це небезпечна пропозиція. Саудівська Аравія знає, що в Індії це буде витлумачено як загроза безпеці Індії», – написав пан Сібал на Х. «Враховуючи напруженість між Пакистаном та Індією, цей крок Саудівської Аравії є стратегічно дуже авантюризм».

Уряд Індії на чолі з Нарендрою Моді був більш обережним, а речник міністерства закордонних справ зазначив, що уряд «вивчить її [угоду] наслідки для національної безпеки та регіональної та

глобальної стабільності». Індія також сподівалася, що стратегічне партнерство між Індією та Саудівською Аравією «враховуватиме взаємні інтереси та чутливі питання» [2].

На основі вище згаданих фактів можна стверджувати наступне. Військово-політична співпраця між Пакистаном та Саудівською Аравією має історичне підґрунтя та розвивається у низці сфер. Важливим показником довіри між державами є розміщення пакистанських військ на території КСА. У свою чергу, підписання у 2025 році оборонної угоди вивело двосторонні відносини на новий високий рівень та має вагомий геополітичний сигнал розстановці сил як на Близькому Сході, так і у Південній Азії. Адже, прописаний у документі формат колективної безпеки – напад на одну державу – вважається нападом і на іншу – розставляє нові акценти як у арабо-ізраїльському протистоянні, так і індійсько-пакистанському. Відзначимо, що наразі дещо латентною є «ядерна» складова угоди – питання «ядерної парасольки» зі сторони Пакистану, який не підписав ДНЯЗ і перспективи набуття Саудівською Аравією статусу ядерної держави.

Список використаних джерел

1. Тихоненко І. Вплив військових на формування і реалізацію зовнішньої політики і дипломатії Ісламської Республіки Пакистан // Аналітичний центр ADAstra. 2025. 27 лютого. URL: https://adastra.org.ua/blog/vpliv-vijskovih-na-formuvannya-i-realizaciyu-zovnishnoyi-politiki-i-diplomatiyi-islamskoyi-respubliki-pakistan_1
2. Biswas S. Why the Pakistan-Saudi Arabia defence pact is unsettling India // BBC. 2025. September 25. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c147gkxyvymo>
3. Hussain A. 'Watershed': How Saudi-Pakistan defence pact reshapes region's geopolitics // Al Jazeera Media Network. 2025. September 18. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2025/9/18/watershed-how-saudi-pakistan-defence-pact-reshapes-regions-geopolitics>
4. Puri S., Messmer M. Saudi Arabia and Pakistan's mutual defence pact sets a precedent for extended deterrence // Chatham House. 2025. URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/09/saudi-arabia-and-pakistans-mutual-defence-pact-sets-precedent-extended-deterrence>
5. Shaffan T., Aquil S. Pakistan's Military Leadership and Defense Diplomacy: Managing Strategic Partnership with Kingdom of Saudi Arabia and United Arab Emirates // NUST Journal of International Peace & Stability. 2025. Vol. 8(2). P. 34-47.

ЧЕСЬКА КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНА ШПИГУНСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ (1932 Р.): ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Серед істориків пострадянського простору значний інтерес продовжує викликати тема репресій проти національних меншин, що проживали на території СРСР. Дослідники сконцентрували свою увагу на добі Великого терору, коли проводилися різнонаправлені національні операції, що перемелювали у жорнах репресій тисячі, а подекуди й десятки тисяч представників не титульних націй. Однією з них є чехи, репресії проти яких почалися ще задовго до 1937 р.

Репресії проти чехів у СРСР у 1920-х – на початку 1930-х років не мали ще масового, «національного» характеру, як у 1937-1938 рр., але вже тоді сформувалися їхні передумови – політичні, соціальні та ідеологічні. Як зазначав миколаївський історик М. Шитюк, в середині 1920-х років у зв'язку з підготовкою чеських адміністративно-територіальних одиниць, було проведене спеціальне обстеження їх населених пунктів, яке дозволяло уточнити чисельність чеського населення і його розселення. Разом з цим на півдні – в Одеському, Первомайському, Херсонському, Мелітопольському, Маріупольському та Бердянському округах нараховувалося 8 чеських сіл з населенням близько 20 тисяч осіб (*Шитюк М.М.* Масові репресії проти населення Півдня України в 20-ті – 50-ті роки XX століття. Київ: Тетра, 2000. С. 342). Найбільшими населеними пунктами компактного проживання чехів у Надчорномор'ї були: Олександрівка, Софієнталь, Богемка, Любашівка, Сергіївка, Зелений Яр, Сиротинка та Кінський загон (*Haratyk A., Kaleta P., Piwowarczyk M., Vaculik J.* Češi a Poláci na Ukrajině ve 20. století. Czeši i Polacy na Ukrainie w XX wieku. Brno: Masarykova univerzita, 2018. S. 34).

По згортанню НЕПу на жителів чеського національності посилювався не лише політичний, а й економічний тиск. За даними М. Шитюка у період масових репресій до кримінальної відповідальності було притягнуто 109 чехів, з них засуджено до розстрілу 28 осіб (*Шитюк М.М.* Масові репресії... С. 343). Фактично цим абзацом дослідник і «розкрив» усю глибину репресій радянської

каральної машини проти чехів, що населяли Південь України.

Працюючи в Галузевому держархіві СБУ, автор натрапив на доповідну записку голови ДПУ УСРР С. Реденса то генерального секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора від 2 грудня 1932 р. про «ліквідацію контрреволюційної шпигунської організації, створеної чеською розвідкою» (див. тут і далі: *ГДА СБУ*. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 102-105). Перегляд наявних ґрунтовних праць з історії чеської національної меншини в Україні (С. Волкова, Ю. Луцький, Б. Чирко, Ю. Лаптев й ін.) показав, що дана сторінка історії чеської громади в Україні пройшла повз уваги дослідників. Отже, на основі доповідної записки подамо короткий огляд даної справи, що, можливо, призведе до нових пошуків і віднайдення цього кримінального провадження.

Протягом жовтня-листопада 1932 р. органи ДПУ УСРР провели арешти серед чеської громади Одещини та тогочасної Молдавії. Відповідно до версії попереднього слідства, у середовищі чеських колоній Одещини та АМСРР було створено контрреволюційну організацію, якою керували агенти чеської розвідки Рейхардт, Єрсак та інші. До організації входили «куркульські та релігійно-націоналістичні елементи чеських колоній». Окрім чеської розвідки, організація начебто була тісно пов'язана з офіційними особами Чехословацької дипломатичної місії у Москві – Гірсом (ймовірно відомий чеський дипломат Вацлав Гірса, який підписав радянський українсько-чеський договір) і Ванеком.

Історія створення контрреволюційної організації у схемі чекістів виглядала наступним чином. У 1922-23 рр. керівники організації Рейхардт, Єрсак, Сивочук та ін., будучи підлітками та мешкаючи в СРСР, залишили країну й виїхали до Чехословаччини за допомогою представника чеської релігійної організації «Костніцька Єднота» («*Kostnická jednota*» – євангелічне товариство, яке спиралося на духовну спадщину Яна Гуса) пастора Шедим. У Чехії ці особи «виховувалися в різко антирадянському, націоналістичному та релігійному дусі та готувалися до розвідницької та контрреволюційної роботи в СРСР».

В кінці 1929 р. група цієї молоді – Рейхардт, Єрсак, Сивочук, Урбанець та ін. були завербовані пастором Шедим і капітаном розвідки чеського генштабу Радеховським, а потім відправлені до СРСР з наступними завданнями:

1. По прибуттю в СРСР оселитися у чеських колоніях Одещини та Молдавії, де проводити контрреволюційну та релігійну роботу.
2. Обробити найбільш авторитетних чеських колоністів і через них організувати зрив заходів радвлади на селі, у тому числі розвал

колгоспів, протидію хлібозаготівлям тощо.

3. Під виглядом занять по культурному землеробству, організувати у чеських колоніях антирадянські гуртки молоді.

4. Проводити розвідувальну роботу у Червоній Армії та промисловості.

При цьому, коли пастор Шедий давав завдання «розкласти колгоспи», то він рекомендував не обмежуватися тільки чеськими колоніями, а «поширювати свій вплив і на інші села».

Для полегшення цієї роботи, Рейхардт та інші отримали завдання «укріпитися у радянському апараті та вступити до комуністичної партії». У відповідності до поставлених задач, Рейхардт вступив до ЛКСМУ та досяг керівної посади в Коопгоспоб'єднанні Центросоюзу Молдавії на посаді Завідувача сектором тваринництва.

Перерахована група агентів повинна була у своїй роботі підтримувати зв'язок з Чеської місією у Москві.

Рейхардт, прибувши до України, влаштувався агрономом Врадіївського РВК та «створив куркульські контрреволюційні угруповання» у чеських селах Олександрівка та Богемка на території сучасної Миколаївської області. Ці групи, що керувалися Рейхардтом, на своїх нарадах обговорювали тактику розвалу колгоспів, що зводилася переважно до захоплення у свої руки керівних ролей у колгоспі. При цьому, як стверджували слідчі, «керуючи організацією, Рейхардт повинен був залишатися у тіні та проявляти себе як активний прихильник радянської влади».

У результаті діяльності організації, останній вдалося домогтися розвалу колгоспів у чеських колоніях Богемка й Олександрівка, німецьких селах Ново-Ніколаєвка та Сиротинка, та трьох сусідніх українських селах.

Знаходячись на роботі в Центросюзі АМСРР, Рейхардт всіляко сприяв залученню «своїх людей» до радянських органів влади. Так, «чех-куркуль» Андрш був влаштований в якості директору радгоспу с. Тернівка, низка інших «куркулів» також були влаштовані у радгоспах «з установкою на шкідницьку діяльність». Паралельно Рейхардт начебто проводив розвідницьку діяльність по оборонному будівництву та промисловості, використовуючи в якості своєї агентури біглих куркулів чеських колоній, які влаштовувалися на промислові підприємства Донбасу.

Виконуючи свою роботу, Рейхардт увесь час підтримував тісний зв'язок з дипломатичним представництвом Чехословаччини у Москві, періодично направляв туди з інформаційними матеріалами членів організації.

Використовуючи зазначений агентурний матеріал і матеріали слідства, чекісти провели масові арешти, взявши під варту 23 особи – 6 чоловік, які повернулися до України з Чехословаччини, та 17 – заможне селянство чеських колоній. На жаль, за доповідною запискою неможливо прослідкувати подальшу долю арештованих, що є подальшою перспективою для майбутніх дослідників.

Ймовірніше за все, дана справа стала предтечею чеської національної операції часів Великого терору, оскільки після арештів «для вивчення стану чеських колоній у світлі діяльності ліквідованої контрреволюційної шпигунської організації, до чеських сіл Одеської області й АМСРР відряджено відповідального працівника ДПУ УСРР». Без сумніву, що останній зібрав потрібний агентурний матеріал і закрив підвали майбутніх масових репресій.

УДК 327:[323.23+17.037]](4)(043.2)

Хмель А.О.,

*канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ І ПОПУЛІЗМУ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Варто відзначити, що у випадку з терміном «євроскептицизм», то він відносно «молодий» і походить з другої половини XX ст., а термін «популізм», датується більш раннім виникненням, кінцем XIX ст., терміни пояснюють зовсім різні речі, але, так сталося, що в наш час, в XXI ст., часом явища, які визначають ці терміни, перетинаються, можуть підсилювати одне одного і можуть слугувати сильним інструментом в руках політиків. Тож, часом, популізм і євроскептицизм виступають як взаємопов'язані явища і стали справжнім викликом для стабільності політичних систем, європейської інтеграції та демократії загалом. Відмітимо, що від референдуму у Великій Британії щодо Brexit у 2016 р. до успіхів правих і лівих популістів у Італії, Франції, Угорщині чи Польщі – популізм і євроскептицизм почали не лише формувати політичний порядок денний, але й змінювати саму логіку політичного представництва.

Актуальність теми дослідження зумовлена, на наш погляд, тим, що обидва явища мають спільні риси – антиелітну риторичку, апеляцію до

«народу» та критику «системи», але водночас різняться своїм змістом і політичними цілями. Популізм – це ширша політична стратегія, тоді як євроскептицизм – специфічна позиція щодо процесу європейської інтеграції.

За визначенням К. Мудд та Р. Кальтвоссера, популізм – це «тонка ідеологія, що протиставляє «чистий народ» і «корумповану еліту», стверджуючи, що політика має відображати волю народу» [6]. Популізм не має чіткої економічної чи соціальної програми – він має прояви як серед лівих, правих або навіть центристських ідеологій [5, с.370]. Саме тому є лівий популізм («Подemos» в Іспанії, «Сиріза» у Греції), правий популізм («Національний фронт» у Франції, «Ліга Півночі» в Італії) і навіть центристський популізм, який простежувався у кампанії Еммануеля Макрона, що використовував риторику «оновлення політичної системи».

Що ж до євроскептицизму, то за визначенням британських дослідників П.Таггарта та А.Щербяка, – це «вираження опозиції щодо процесу європейської інтеграції» [9, с. 369; 10, с. 25, 11, с. 15]. Вони ж пропонують такі основні види євроскептицизму: «м'який» – коли критикується окремі політики ЄС, але не сам проєкт, або «жорстким» – коли заперечується доцільність існування ЄС. Євроскептики, так само, як і популісти, представлені в усьому ідеологічному спектрі: праві націоналісти («Партія незалежності Сполученого Королівства», «Альтернатива для Німеччини», «Фідес»), які роблять наголос на важливості суверенітету та необхідності повернення тої його частини, що була втрачена через вступ до ЄС; ліві («Ліва партія» Німеччини, «Непокірна Франція» Ж. Меланшона) роблять наголос на соціальній справедливості та критикують ліберально-капіталістичні підходи. Центристи можуть підкреслювати «дефіцит демократії» в інститутах ЄС або вимагати більшої прозорості в управлінні ЄС.

Такі спостереження дають нам можливість стверджувати, що як популізм, так і євроскептицизм не існують в межах одної ідеології, навпаки, вони існують у різних формах і ідеологіях, що лише підкреслює їхню адаптивність до національних контекстів.

Якщо ж говорити про точки перетину між цими феноменами, то популізм і євроскептицизм часто перетинаються, коли політичні лідери використовують антиєвропейську риторику для мобілізації електорату. Яскравий приклад, на наш погляд, це кампанія, яка була розгорнута у Великій Британії за для проведення референдуму щодо виходу Королівства з ЄС – Brexit. Гасло «Take back control» Н.Фараджа було водночас популістським і євроскептичним: воно апелювало і до «народу», якому «повертають владу», і критикувало

«далекі брюссельські еліти» [7].

У Центральній Європі подібний синтез спостерігається в політиці В.Орбана, який, використовуючи риторику «захисту національної ідентичності», одночасно виступає як правий популіст і жорсткий євроскептик. Його позиція полягає не у виході з ЄС, а у трансформації Союзу зсередини – у напрямі «Європи націй» [1]. Подібна тенденція спостерігається і в Польщі. Партія Право і справедливість (PiS) активно використовує популістські елементи – апеляцію до «звичайних поляків», захист «традиційних цінностей» – поєднуючи це з критикою ЄС, зокрема рішень Європейського суду та міграційної політики [2]. Такий симбіоз можна назвати євроскептичним популізмом.

Наявні зворотні приклади – коли євроскептики не є популістами (наприклад, частина британських консерваторів у 1990-х), або популісти не є євроскептиками (як італійська партія «Рух п'яти зірок» після 2019 р., яке дотримується проєвропейського курсу). Це показує, що обидва феномени можуть існувати незалежно, але мають спільні комунікативні механізми: емоційність, антисистемність, апеляцію до національного суверенітету.

На нашу думку, популізм і євроскептицизм об'єднують декілька загальних характеристик: антиелітарна риторика (адже обидва феномени часто позиціонують себе як захисників «справжніх людей» проти «системи»). Популісти критикують політичні еліти та традиційні партії [8], а євроскептики – бюрократію ЄС і «бюрократів у Брюсселі». Друге, це емоційність закликів (і популісти, і євроскептики апелюють до емоцій (страху, гніву, почуття образи чи втраченого контролю, як приклад – риторика Н. Фараджа щодо мігрантів) більше, ніж до раціональних аргументів). Як зазначає К. Де Вріс [3], у сучасному євроскептицизмі дедалі більше домінують емоції, а не «холодні» аргументи, що робить його подібним до популізму, який взагалі базується на емоційних зверненнях і спрощених наративах. Третя спільна риса – ідеологічна гнучкість. Жодне явище не обмежене лише лівим чи тільки правим табором. Популізм може проявлятися як серед лівих, правих так і серед центристських ідеологій, а євроскептицизм, в свою чергу, представлений і серед правих націоналістів) і серед лівих груп, і серед поміркованих партій, які критикують те, що вони вважають «дефіцитом демократії» в ЄС. Щодо використання медіа та інформаційних інструментів, то обидва рухи активно використовують сучасні канали комунікації: соціальні мережі, месенджери та інші платформи. Формуються феномени «інформаційних бульбашок» і «постправди», коли політичні повідомлення стають спрощеними і

емоційно насиченими (гнівними гаслами, страхітливими сюжетами тощо). Такі методи просування підсилюють як популістські, так і євроскептичні ідеї і водночас підігрівають недовіру до традиційних інституцій.

В той самий час поміж цими феноменами простежуються і відмінності. Щодо головної риторики, то популізм часто формулює конфлікт як «народ проти корумпованих еліт», тоді як євроскептики говорять про «націю (або суверенну державу) проти Брюсселя» або «антинарод» (з європейською бюрократією). Об'єктами критики у популістів зазвичай виступає внутрішня політична система (парламент, уряд, судова система). Євроскептики зосереджують критику на інституціях ЄС (Європарламент, Єврокомісія, Європейський Центральний Банк, Європейський Суд) та на «наднаціональних правилах». Щодо ідеологічної гнучкості, то популізм може бути крайньо- лівим, правим або навіть декларативно «позапартійним/позаполітичним» (наприклад, «Рух п'яти зірок», який позиціонує себе як альтернатива традиційним ідеологіям). Євроскептицизм, у свою чергу, присутній в усіх ідеологічних таборах – від ультраправих до лівоцентристів – і може виступати або як фундаментальний (завжди «ні» ЄС), або як умовний («так, але...»). Якщо звернути увагу на емоційну мобілізацію, то популізм часто апелює до страху та гніву («вони крадуть у нас»), відчуття зради «елітами»; а євроскептицизм – до наративу втрати контролю над власною країною та «європейської ідентичності» (страх демографічних змін, злочинності чи культурних трансформацій через міграцію та інтеграцію).

Після початку повномасштабної агресії Росії проти України у 2022 р. риторика частини євроскептичних партій зазнала змін. Багато хто намагається дистанціюватися від проросійських позицій. Так, «Національний фронт» Марін Ле Пен значно пом'якшив антиєвропейські гасла, тоді як «Альтернатива для Німеччини»[12] у Німеччині, навпаки, загострив антиінтеграційний дискурс, апелюючи до енергетичної та міграційної політики ЄС. Можна відмітити і нові форми популізму – цифровий популізм і постпопулізм – активно використовують соцмережі, алгоритмічні платформи й навіть штучний інтелект для створення «інформаційних бульбашок». Цей феномен підтримує і євроскептичні, і популістські наративи, підриваючи довіру до традиційних інституцій.

Підсумовуючі, зауважимо, що популізм і євроскептицизм – різні, але взаємопов'язані політичні явища. Вони можуть існувати окремо, але в сучасному європейському контексті часто переплітаються,

підживлюючи одне одного. Обидва феномени: поєднують антиелітність, емоційність і простоту політичних меседжів; представлені у всіх ідеологічних таборах – від лівих до правих і центристів; виступають вони не лише як загроза, а й як індикатор демократичної втоми суспільства, стимулюючи пошук нових форм політичної участі. Як підкреслює болгарський дослідник міжнародних відносин Іван Крастев [4, с. 110], «популізм не лише руйнує демократію, але й нагадує їй, що без реального зв'язку з народом вона втрачає сенс». Тож, розуміння співвідношення між популізмом і євроскептицизмом – має не лише теоретичне завдання, а й ключ до розуміння майбутнього європейської демократії.

Список використаних джерел

1. Орбан проти ЄС та України: угорський прем'єр посилив антиєвропейську риторику. Інформаційний портал FREEDOM. Жовтень, 2025. URL: <https://uatv.ua/uk/orban-proty-yes-ta-ukrayiny-ugorskyj-prem-yer-posylyv-antyyevropejsku-rytoryku-video/>
2. Патока М. Парламентські вибори у Польщі як маркер зросту популізму у світі: чого очікувати Україні? Свідомі. 2023. URL: <https://svidomi.in.ua/page/parlamentski-vybory-u-polshchi-iak-marker-zrostu-populizmu-u-sviti-choho-ochikuvaty-ukraini>
3. De Vries C. Euroscepticism and the Future of European Integration. Oxford University Press. 2018. URL: <https://doi.org/10.1080/01402382.2014.887879>
4. Krastev I. After Europe. University of Pennsylvania Press, 2017. 136 p.
5. Kriesi H. The Populist Challenge. West European Politics, 2014, 37(2), pp. 361–378.
6. Mudde C., Rovira Kaltwasser C. Populism: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2017. URL: <https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Mudde%2C%20Populism%20a%20very%20short%20introduction%20%282nd%20ed%2C%202017%20--%20Oxford%20University%20Press%29.pdf>
7. Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police. Guardian News. 2016. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>
8. Pirro A. L. P., van Kessel S. Populist Eurosceptic Parties in European Politics: The Other Side of Europe. Journal of European Integration, 2021, 43(4), pp. 441–456.
9. Taggart P. A. Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems. European Journal of

Political Research. European Consortium for Political Research Volume 33, Issue3, 1998, pp. 363-388.

10. Taggart P., Szczerbiak A. Europeanisation, Euroscepticism and Party Systems: Party-based Euroscepticism in the Candidate States of Central and Eastern Europe. Perspectives on European Politics and Society, 2002, 3(1), pp. 23-41.

11. Szczerbiak A., Taggart P. Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality. SEI Working Paper, 2003, 69, pp. 4-22.

12. Roos G. The rise of Reform, the AfD and RN is more than a blip – so what happens if the E3 goes far right? Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/10/rise-reform-afd-and-rn-more-blip-so-what-happens-if-e3-goes-far-right>

УДК 504.06

Чайка В.

*аспірантка факультету політичних наук,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ФІНЛЯНДІЇ В АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ

Арктика залишається одним із найменш освоєних регіонів планети, однак сьогодні вона зазнає стрімких і часто суперечливих змін. Вплив глобального потепління, що відчувається як на локальному, так і на світовому рівнях, поєднується з відкриттям нових логістичних маршрутів через танення льодового покриву, наслідками пандемій та зацікавленістю у природних ресурсах регіону. Це зумовлює зростання міжнародної уваги до Арктики. Водночас такі процеси роблять регіон дедалі вразливішим та підкреслюють необхідність зваженої екологічної політики.

Протягом останнього півстоліття темпи зміни клімату в Арктиці були приблизно втричі швидшими, ніж у решті світу. Трансформації, що відбуваються в цьому регіоні, мають світові наслідки, впливаючи на підвищення рівня моря та змінюючи погодні умови навіть у районах, віддалених від Арктики. Однак, значно скоротивши глобальні викиди вуглекислого газу, інших парникових газів та чорного вуглецю, можна змінити поточну траєкторію зміни клімату в Арктиці.

Хоча Арктика переживає тривалі трансформації, скорочення

глобальних викидів та досягнення цілей Паризької угоди можуть уповільнити ці зміни до середини ХХІ століття. Утримання глобального потепління в межах 1,5°C значно виграло б для Арктики порівняно з підвищенням температури на 2°C. Однак, невиконання цільових показників викидів відповідно до Паризької угоди призведе до подальшого швидкого потепління Арктики, що ускладнить адаптаційні зусилля та збільшить глобальні ризики [1].

На відміну від класичної п'ятірки арктичних держав, тобто Сполучених Штатів Америки, російської федерації, Канади, Норвегії та Данії, Фінляндія не має прямого виходу до Північного Льодовитого океану. Тим не менш, територія Фінляндії, як, власне, і Швеції та Ісландії, перетинається північним полярним колом. Саме цей фактор визначає приналежність Фінляндії до восьми найвпливовіших держав в арктичному міжнародно-політичному просторі.

З позиції сьогодення можна з упевненістю констатувати, що у ХХІ-му столітті Фінляндія перетворилася на найбільш активного захисника інтересів ЄС на півночі. Зовнішня політика Фінляндії та політика ЄС щодо Арктики базується на співпраці в ЄС, Арктичній раді та Баренцевій Євро-Арктичній раді, а також у контексті партнерства Північного виміру. Співпраця між Північними країнами зміцнює роль Фінляндії в Арктиці.

Співпраця у сфері охорони навколишнього середовища та повага до інтересів корінного населення є важливими елементами зовнішньої політики Фінляндії щодо Арктики та політики ЄС [4].

Саме офіційне Гельсінкі наполегливо лобіює набуття Євросоюзом статусу постійного спостерігача в Арктичній Раді. ЄС уже звертався до цього головного міжнародного арктичного форуму з офіційним запитом надати організації такий статус. Однак ця заявка наштотувалася на поки що нездоланні перепони у вигляді категоричної незгоди Канади, яка у 2013 році заблокувала надання вищенаведеного статусу ЄС. Також наразі немає підтримки іншій ініціативі Євросоюзу щодо арктичного регіону, яку не відкинула лише Фінляндія. Йдеться про ідеї, арктикульовані в Європейській комісії та Європейському парламенті щодо необхідності укладання всеосяжного міжнародного договору про Арктику [5].

З точки зору Фінляндії, розробка нових запасів викопного палива в Арктиці суперечить цілям Паризької угоди та тягне за собою значні економічні ризики та невизначеності. Кліматична політика Фінляндії визначається та спрямовується на національному рівні, а ціль Урядової програми – досягнення вуглецевої нейтральності до 2035 року – вимагає оперативних та скоординованих дій, зосереджених як на

пом'якшенні наслідків зміни клімату, так і на адаптації до нього [1].

Фінляндія – арктична країна та один із восьми постійних членів Арктичної ради. Попередня стратегія Фінляндії була опублікована у серпні 2013 року. Оновлення Стратегії 2016 року мало на меті оновити цілі уряду щодо розвитку Арктики та ролі Фінляндії в Арктиці [2]. План дії щодо оновлення Арктичної стратегії був завершений у березні 2017 року. Поточна оновлена стратегія арктичної політики визначає чотири пріоритетні напрямки діяльності Фінляндії в Арктиці (рис. 1).

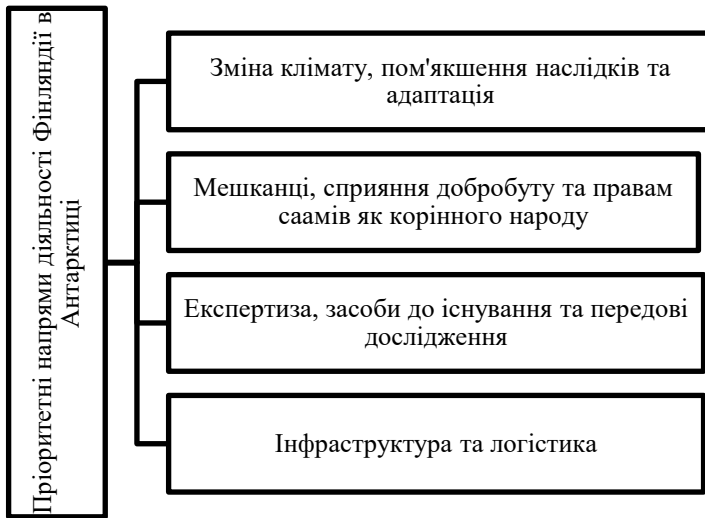

Рис. 1. Пріоритетні напрямки діяльності Фінляндії в Арктиці [2]

Імідж Фінляндії як арктичної країни формується колективно – урядовими органами, університетами, дослідницькими установами, підприємствами, неурядовими організаціями та неформальними мережами. Внесок як організацій, так і індивідуальний є життєво важливим. Забезпечення видимості арктичної діяльності Фінляндії та врахування різноманітних голосів матиме вирішальне значення для досягнення цілей Стратегії арктичної політики.

Завдяки тісній співпраці можна досягти цілей сталого розвитку, що стосуються цього регіону, а в поєднанні з глобальними заходами можна пом'якшити прискорення зміни клімату та її шкідливий вплив.

Метою Фінляндії є мирний Арктичний регіон, що характеризується конструктивною співпрацею. Необхідно уникати зростання напруженості та потенціалу конфліктів.

Арктичний регіон нагрівається швидше, ніж інші регіони. Напрямок зміни клімату в Арктичному регіоні можна змінити шляхом скорочення глобальних викидів. Хоча суб'єкти, які сприяють зміні клімату, переважно розташовані за межами Арктичного регіону, є також країни серед арктичних держав зі значними викидами [1].

Сила Фінляндії в арктичному досвіді є центральною частиною її ідентичності як північної нації. Країна наголошує на тому, що вся економічна діяльність в Арктиці повинна поважати біорізноманіття, зберігати довкілля та клімат, підтримувати сталий розвиток та захищати добробут і права місцевих та корінних громад.

Фінляндія визнає, що не весь бізнес шкодить природі. Завдяки впровадженню циркулярної економіки, інноваційних бізнес-моделей та передових технологій можна створити нові можливості, які підтримують економічне зростання та захищають арктичне середовище.

Щоб зміцнити свою позицію світового лідера в арктичних знаннях, Фінляндія планує значно інвестувати в освіту та дослідження. Висновки, отримані в результаті арктичних досліджень, сприятимуть прийняттю обґрунтованих рішень у різних секторах та допоможуть забезпечити високу якість життя громад у регіоні.

Розвиток сталої інфраструктури та транспортних систем є ще одним ключовим напрямком. Будуть докладені зусилля для покращення логістики та мобільності з використанням рішень з низьким рівнем викидів, а також розширення цифрових послуг та телекомунікацій для кращої підтримки мешканців, бізнесу та влади в Арктиці.

Не менш важливим є налагодження міцної співпраці та партнерства між усіма зацікавленими сторонами в Арктиці. Така співпраця – як на національному рівні, так і в рамках ширшої скандинавської спільноти – допомагає запобігти ізольованим, галузевим підходам та сприяє об'єднаним зусиллям щодо зміцнення ролі Фінляндії як відповідальної та перспективної арктичної країни.

Таким чином, було розглянуто специфіку стратегії Фінляндії у екологічному напрямку в Арктичному регіоні. Визначено пріоритетні напрямки діяльності Фінляндії у цій сфері.

Список використаних джерел

1.Finland's Strategy for Arctic Policy. 2021. 73 p. URL: https://library.arcticportal.org/2813/1/Finlands_Strategy_for_Arctic_Policy.pdf

2. Finland's Strategy for Arctic Policy. URL: <https://stip.oecd.org/stip/interactive-dashboards/policy-initiatives/2025%2Fdata%2FpolicyInitiatives%2F99997651>

3. Finland's national climate policy. URL: <https://ym.fi/en/finland-national-climate-change-policy>

4. Finland's Arctic and Antarctic cooperation. URL: <https://um.fi/arctic-cooperation>

5. Väättänen Vesa Securing Anticipatory Geographies: Finland's Arctic Strategy and the Geopolitics of International Competitiveness. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650045.2019.1580267>

УДК 327(73:510:8-15)"2021/2025"

Чікал О.А.,

студент 4 курсу,

*ОП «Міжнародні відносини (з вивченням двох іноземних мов)»,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ГЕОПОЛІТИЧНА БОРотьБА США І КНР ЗА РЕГІОН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА ДЖО БАЙДЕНА

Латинська Америка як регіон довгий час є був важливим для Сполучених Штатів. Знаходячись у безпосередній близькості, вона впливає на військову та економічну безпеку США. Тим не менш, останні десятиліття співпраця країн регіону з Китаєм, як зростаючою світовою економічною потугою, значно посилилась. Таким чином, дві суперсили розгорнули боротьбу за вплив у регіоні, намагаючись досягти посилення двосторонніх зв'язків на свою користь. Після транзакційного підходу адміністрації Трампа (2016-2020), позначеної скороченням дипломатичної присутності та критикою торговельних угод, репутація та довіра до США в регіоні значно похитнулися. Таким чином, питання політики президента Байдена в регіоні, а також відповідні дії КНР під час його президентства є важливою геополітичною темою.

Серед пріоритетів адміністрації Байдена у Латинській Америці були:

- економічна підтримка і відновлення регіону після глобальної пандемії;
- протидія диктатурам, корупції та деградації демократичних інститутів в регіоні;
- вирішення проблеми міграції;

– екологія.

За перші роки президентства, Джо Байден надав понад 55 млн доларів на вакцини від COVID-19 для країн регіону, а також понад 600 млн у відповідь на проблеми пов'язані з пандемією. У 2022 році відбувся дев'ятий саміт країн Америки, де США, Канада і 30 інших держав Латинської Америки домовились співпрацювати у сфері здоров'я, клімату, чистої енергетики та демократії.

Для протидії корупції, було впроваджено індивідуальні санкції високопосадовцям держав (Ель Сальвадор, Гватемала), хоча успіх цієї політики був сумнівний. А за посилення репресивності було введено санкції проти Куби, Нікарагуа і Венесуели. У Венесуелі велись переговори з опозицією, адже влада Мадуро заборонила участь опозиційних сил у виборах, однак справжніх дій, які б усунули Мадуро від влади чи сприяли занепаду його режиму вжито не було. У Гондурасі адміністрація США підтримувала ефективне та демократичне проведення виборів, антикорупційні реформи, протидію організованій злочинності, у Перу підтримали новообраного президента. У Гаїті адміністрація Байдена не змогла вирішити вакуум влади і активність збройних угруповань, а щодо Колумбії, США проявили слабкість, не чинячи тиск на уряд, що насильно подавлював протести.

Щодо проблеми міграції, Байден відмінив минулі політики Трампа, а також зайнявся нелегальними мігрантами всередині США. Крім того, було запроваджено дві програми: вирішити причини міграції громадян країн Латинської Америки до США, а також колективно вирішувати проблеми міграції в регіоні. Тим не менш, реформи власної міграційної системи США проходили надто повільно, через відмови США мігрантам, найбільший міграційний тиск отримала Мексика, а політика щодо усунення першопричин міграції мали обмежену ефективність.

Крім того, для протидії КНР у регіоні, протягом 2021-2022 року Конгрес США ухвалив низку документів для співпраці у критично важливих секторах з різними державами Латинської Америки, і посилення конкуренції КНР у регіоні. Однак через те, що Сенат і Конгрес ухвалили різні законопроекти, то багато положень були не включені до фінальної, спільної версії документів. Серед таких були економічна конкуренція, безпекова і військова співпраця, оцінка присутності КНР у регіоні, тощо.

Загалом, політика Байдена була доволі слабка, неефективна і суперечлива, а також досить часто не виконувала поставлену ціль. Співпраця з країнами регіону була обмеженою, протидія диктатурам та

корупції не призводили до помітних результатів, а політика щодо нелегальної міграції залишилась схожою на «трампівську».

З 2016 року Біла книга КНР щодо Латинської Америки пріоритизувала економічну співпрацю у різних (торгівля, інвестиції, інфраструктура, виробництво), а також фокус на:

- диверсифікацію виробництва у цих державах (спільне створення продуктів);
- пріоритет інфраструктурної співпраці (що є частиною ініціативи «Один пояс, один шлях»);
- акцент на розвитку виробничих потужностей.

Китай активно інвестує і розвиває виробництво у регіоні, адже Латинська Америка є чудовим ринком ресурсів. З 2000-х і до сьогодні тривають інвестиції, створення і будівництво підприємств Китаю у цих країнах. Наприклад, НПЗ, переробні заводи для вугілля, міді, газу, урану. Нещодавно Пекін збільшив інвестиції у підприємства з виготовлення літію у Аргентині, Болівії та Чилі.

Відбувається співпраця і у сфері енергетики: компанія PowerChina реалізує проекти у 11 країнах Латинської Америки. У 2023 Китай викупив дві перуанські енергетичні компанії. Зважаючи на екологію, будуються відновлювальні електростанції у країнах регіону.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» охоплює 24 з 33 країн у регіоні. Зважаючи на нагальну потребу країн Латинської Америки у інфраструктурі, співпраця з Китаєм є взаємно цікавою. Про втрату впливу США у регіоні свідчить приєднання Колумбії (одного з найважливіших союзників Вашингтона у регіоні) та Бразилії (яка до 2022 була проамериканською) до співпраці з Китаєм, зокрема в межах Одного поясу. Фінансуються та викуповуються десятки портів та аеропортів.

Але фактично, співпраця виходить за межі сфер, зазначених у стратегії Китаю.

Співпраця відбувається також у сфері охорони здоров'я (медтехніка, інвестиції, китайські вакцини), телекомунікації (Huawei 5G), аерокосмічній сфері (форум космічного співробітництва КНР-ЛАКБ). Китайський вплив поширюється і через м'яку політику: створення ЗМІ, інститутів Конфуція, проведення наукових та культурних обмінів, спільних регіональних організацій і форумів у регіоні, тощо.

КНР є важливим постачальником військової техніки у регіон: такі країни як Венесуела, Аргентина, Болівія, Еквадор, Гаяна, Перу, Куба купують китайські бойові літаки, транспортні засоби, радіолокаційні системи, зброю, тощо. Крім того, відбуваються спільні військові навчання з багатьма країнами регіону.

У 2024 році КНР стала найбільшим торговим партнером у регіоні Латинської Америки. Підписано Стратегічне партнерство з Бразилією, Аргентиною, Венесуелою та ще шістьма країнами. У 2025 відбулась зустріч міністрів форуму Китай - Спільнота держав Латинської Америки та Карибського басейну(CELAC). Китай зобов'язався розширити свою діяльність у регіоні. Сі Цзіньпін оголосив про надання членам CELAC кредитів на суму понад 9 мільярдів доларів США, переважно з використанням юанів, для програм співпраці, зосереджених на таких темах, як розвиток, мир і безпека, а також безвізовий режим для п'яти невизначених країн.

В цілому, політика Китаю у регіоні є більш комплексною і успішною. Співпраця охоплює цілий спектр питань - від цивільних і до політичних, від економічних та до культурних. Китай став найбільшим торговим партнером для регіону, посунувши США на друге місце, в той час як навіть давні союзники США тягнуться до Китаю.

Важливо також відмітити, що політика Байдена щодо Латинської Америки концентрувалась на власному, а не взаємному інтересі. Поки США неуспішно боролись з міграцією і впроваджували неефективні санкції на корупціонерів, Китай співпрацює у тих сферах, де країни цього потребують. КНР проводить масштабні інфраструктурні проекти, налагоджує виробництво та навчає майбутніх працівників для держав, а також крім того, налагоджує стосунки з диктатурами типу Венесуели, Куби чи Нікарагуа, замінюючи для них Штати.

Отже, варто сказати, що політика США щодо регіону Латинської Америки останніми роками стала неефективною. Новий прихід адміністрації Трампа до влади ще більше штовхне регіон до співпраці з Китаєм, що тільки посилить напруженість у Західній півкулі.

Список використаних джерел

1. Bosworth J. *Three Crises Are Overshadowing Biden's Latin America Successes* // World Politics Review website. 2024. URL: https://www.worldpoliticsreview.com/us-latin-america-relationships-biden/?nsl_bypass_cache=ee9cb8cad4eb2075c358c180d98f5c99
2. Fulco M. *China Spares No Expense For Latin America and Caribbean Ties* // Jamestown Foundation website. 2025. URL: <https://jamestown.org/program/china-spares-no-expense-for-latin-america-and-caribbean-ties/>
3. Isacson A. Sánchez-Garzoli G. Burt J. *WOLA Experts Review Administration's Successes and Shortfalls* // Washington Office on Latin America website. 2022. URL: <https://www.wola.org/analysis/bidens-first-year-policies-toward-latin-america/>

4. Johnston K. *China, Latin America, and the United States. Geopolitical Impacts and New Challenges* // Konrad Adenauer Stiftung. 2025. 36p. URL: <https://www.kas.de/documents/283221/283270/China%2C+Latin+America%2C+and+the+United+States++Geopolitical+Impacts+and+New+Challenges.pdf/fc21fde7-6274-ec8a-1176-ec37115d1b38?version=1.0&t=1737063312216>
5. *Latin America and the Caribbean: U.S. Policy Overview* // Congressional Research Service (CRS). 2022. 3p. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF10460.pdf>
6. Roy D. *China's Growing Influence in Latin America* // Council on Foreign Relations website. 2025. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-influence-latin-america-argentina-brazil-venezuela-security-energy-bri>
7. Wang J.F. *Geopolitical Chessboard: Assessing Washington's Latin America Strategy and Its Impact on U.S.-China Regional Competition* // Frederick S. Pardee School of Global Studies. The Pardee Atlas Journal of Global Affairs website. 2024. URL: <https://sites.bu.edu/pardeeatlas/research-and-policy/repositioning-the-geopolitical-chessboard-assessing-washingtons-latin-america-strategy-and-its-impact-on-u-s-china-regional-competition/>

УДК 327(64)«21»

Шаригіна А.В.,
*магістрантка спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ МАРОККО У ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ МУХАММАДА VI

Період правління короля Мухаммада VI, який розпочався у 1999 році, став епохою глибокої трансформації зовнішньої політики Марокко. За понад два десятиліття монарх зробив зовнішньополітичний курс країни одним із ключових інструментів державного розвитку, що дозволило Марокко зміцнити свої позиції на континенті та на міжнародній арені. Його стратегія спирається на три головні напрями: повернення до африканських витоків, розширення кола партнерів поза межами Заходу та формування більш незалежної, гнучкої та рішучої дипломатії.

Першою і, мабуть, найпомітнішою зміною стало «африканське відродження» Марокко. Якщо раніше країна робила ставку на зв'язки з

арабським світом, то з початку 2000-х африканський напрям поступово став центральним. Королівство прагне не лише економічно інтегруватися з континентом, а й утвердити себе як регіональний лідер, який поєднує мусульманську ідентичність із африканським корінням. Ця ідея офіційно закріплена у Конституції 2011 року, де підкреслюється багатокомпонентна природа марокканської ідентичності – арабсько-ісламська, берберська, сахарська, андалузька, африканська та середземноморська [1].

Повернення Марокко до Африканського Союзу у 2017 році стало не просто політичним актом, а стратегічним кроком, який засвідчив прагнення країни зміцнити свій вплив на континенті та закріпити статус регіонального лідера. Це рішення відображало нову концепцію зовнішньої політики королівства — поєднання економічного прагматизму, культурної дипломатії та геополітичного розрахунку. Вихід із ізоляції, у якій Марокко перебувало з 1984 року через питання Західної Сахари, відкрив перед Рабатом нові можливості для діалогу, партнерства та інвестиційного розширення.

Активна дипломатія Мухаммада VI, що супроводжувалася низкою офіційних візитів до африканських держав, продемонструвала, що Марокко готове діяти не лише як економічний партнер, а й як політичний і культурний міст між Північною та Субсахарською Африкою. Подання заявки на вступ до ЕКОВАС стало логічним продовженням цієї політики, адже воно свідчить про намір королівства інтегруватися у західноафриканський економічний простір і зміцнити торговельні відносини на основі взаємовигідного співробітництва [2].

Особливе місце у цій стратегії займають масштабні проекти, які мають не лише економічне, а й символічне значення. Зокрема, спільне підприємство з Ефіопією зі створення заводу добрив вартістю 2,4 млрд доларів є прикладом того, як Марокко поєднує технологічний розвиток з підтримкою продовольчої безпеки на континенті. Аналогічно, ініціатива будівництва газопроводу з Нігерією, що простягається на понад 5000 км, перетворює Марокко на ключову енергетичну артерію Африки, здатну забезпечити стабільність і розвиток у регіоні [3].

Не менш важливою складовою нової африканської політики стало розширення присутності марокканського бізнесу. Банки, телекомунікаційні компанії та будівельні корпорації активно виходять на африканські ринки, сприяючи економічному піднесенню як власної країни, так і партнерів. Вражаючи результати цієї експансії можна побачити у зростанні обсягів торгівлі з африканськими країнами — майже на 70% лише за десятиріччя (2008–2018 рр.). Сьогодні більшість інвестицій Марокко спрямовується саме на південь від

Сахари, що свідчить про глибоку переорієнтацію зовнішньоекономічних пріоритетів королівства.

Другий напрям – диверсифікація зовнішніх зв'язків. Король Мухаммад VI прагнув зменшити історичну залежність Марокко від Європи, передусім Франції та Іспанії, і розширити партнерство зі сходом і півднем. Поступово королівство зміцнило стосунки з державами БРИКС – Росією, Китаєм, Індією та Бразилією. З Китаєм Марокко вибудувало стабільну економічну співпрацю – після скасування віз у 2016 році туристичний потік зріс у понад десять разів, а китайські інвестиції стали важливою складовою національної інфраструктурної модернізації. Бразилія ж стала одним із головних торгових партнерів королівства у Латинській Америці, демонструючи щорічне зростання обсягів торгівлі на 30%.

Ця політика диверсифікації не лише відкрила нові економічні можливості, а й посилила дипломатичну вагу Марокко. Країна прагне показати, що не є «залежним союзником» Заходу, а самостійним актором, здатним вести гнучку гру між різними центрами сили. Водночас Марокко послідовно демонструє готовність відстоювати свої інтереси навіть у конфліктних ситуаціях.

Так, у 2014 році, коли США ініціювали розширення мандату місії ООН у Західній Сахарі, включивши туди компонент прав людини, Марокко миттєво відреагувало, призупинивши спільні військові навчання зі Сполученими Штатами. Цей крок змусив Вашингтон переглянути рішення, що стало прикладом нової, більш самостійної лінії Рабату. Подібна ситуація склалася у 2014 році з Францією, коли після спроби вручення повістки керівнику марокканської розвідки влада Марокко тимчасово припинила співпрацю у сфері безпеки та правосуддя. Лише після офіційних гарантій недоторканності від Парижа відносини було відновлено [4].

Марокко активно зміцнює свій авторитет як регіональний посередник, демонструючи здатність діяти незалежно від зовнішнього впливу. Особливо помітною стала його роль у лівійському мирному процесі після 2015 року, де Рабат підтримував діалог і сприяв національному примиренню під егідою ООН. Водночас дипломатична діяльність Королівства виходить далеко за межі Лівії: прикладом цього стало успішне посередництво у звільненні чотирьох громадян Франції в Буркіна-Фасо [5].

Сучасна зовнішня політика Марокко вирізняється складністю, гнучкістю та вмінням балансувати між різними центрами впливу. Після початку правління Мухаммада VI країна поступово відійшла від вузькоорієнтованої політики, зосередженої лише на Європі, та почала

активно шукати нові шляхи міжнародної взаємодії. Марокко намагається одночасно зміцнювати свої позиції в Африці, зберігати тісні зв'язки із Заходом і розвивати відносини з державами Близького Сходу. Такий підхід дає змогу країні залишатися стабільним гравцем у регіоні, водночас демонструючи незалежність у прийнятті зовнішньополітичних рішень.

Ключовою метою сучасної дипломатії Марокко є зміцнення державного суверенітету та міжнародного авторитету. Королівство використовує економічні інструменти, культурну співпрацю та стратегічні альянси для реалізації власних інтересів. При цьому Мухаммад VI прагне утвердити Марокко як міст між Африкою, Європою та арабським світом, здатний вести діалог із різними політичними та цивілізаційними моделями. Саме тому зовнішня політика країни набуває дедалі більшої гнучкості, поєднуючи традиційні цінності з прагматичними рішеннями, що відповідають вимогам глобалізованого світу.

У прагненні забезпечити міжнародне визнання свого суверенітету над Західною Сахараю Марокко активно використовує дипломатичні поступки та взаємовигідні домовленості. Так, у 2020 році королівство приєдналося до Авраамових угод, нормалізувавши відносини з Ізраїлем в обмін на офіційне визнання США марокканського контролю над спірними територіями. Цей процес досяг кульмінації 17 липня 2023 року, коли Ізраїль також визнав суверенітет Марокко над Західною Сахараю, що стало значною дипломатичною перемогою для Рабату.

У контексті війни Росії проти України Марокко дотримується стриманої, але стратегічно продуманої позиції. Спочатку країна утрималася від голосувань в ООН щодо засудження вторгнення, намагаючись уникнути прямого конфлікту інтересів, однак згодом під тиском західних партнерів долучилася до зустрічей у форматі «Рамштайн» і висловила готовність підтримати Україну на дипломатичному рівні. Водночас Марокко продовжує підтримувати економічні зв'язки з Росією, зокрема у сфері сільського господарства, залишаючись третім за обсягами торгівлі партнером Москви в Африці [6].

Зовнішня політика Марокко за Мухаммада VI еволюціонувала від обережних кроків до впевненої, прагматичної та стратегічно орієнтованої моделі. Акцент на африканському напрямі, активне розширення партнерських зв'язків і стабільна позиція на міжнародній арені перетворили країну на авторитетного регіонального актора. Марокко змогло гармонійно поєднати традиційні дипломатичні принципи з сучасними викликами глобалізованого світу, зберігаючи баланс між провідними державами.

Список використаних джерел:

1. Королівство Марокко: найстабільніша країна Північної Африки // ADASTRA, 2023. 8 серпня. URL: <https://adastra.org.ua/blog/korolivstvo-marokko-najstabilnisha-krayina-pivnichnoyi-afriki>
2. Ethiopia, Morocco Sign Agreement to Establish a Fertilizer Project in Dire Dawa // FDRE. Ministry of Finance, 2021. September 18. URL: <https://www.mofed.gov.et/blog/ethiopia-morocco-sign-agreement-establish-fertilizer-project-dire-dawa/>
3. Hernando de Larramendi M., Tomé-Alonso B. The Return of Morocco to the African Union // European Institute of the Mediterranean. URL: <https://www.iemed.org/publication/the-return-of-morocco-to-the-african-union/>
4. Messari N. Moroccan Foreign Policy Under Mohammed VI: Balancing Diversity and Respect // IAI, 2020. October 28. URL: <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/c05/moroccan-foreign-policy-under-mohammed-vi-balancing-diversity-and-respect>
5. US to redeploy Morocco troops in Western Sahara spat // BBC, 2013. April 17. URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-22189197#:~:text=The%20US%20is%20redeploying%20forces,former%20Spanish%20colony%20in%201976.>
6. Yamani A. Moroccan Mediation in Libya: A Success that Disturbs the "Other World" // Atalayar, 2024. December 27. URL: <https://www.atalayar.com/en/opinion/abdelhakim-yamani/moroccan-mediation-in-libya-success-that-disturbs-the-other-world/20241227003452209191.html>

УДК 327.8

Шевчук О. В.,

д-р політ. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ КНР ЩОДО КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ В ПОСТЫПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД

У сучасних умовах глобалізації та зростання взаємозалежності між державами інформаційна політика перетворюється на один із визначальних інструментів зовнішньої та внутрішньої діяльності держав. Сьогодні інформаційні потоки формують громадську думку, впливають на політичні рішення та економічні пріоритети, а також визначають місце країни у міжнародній системі. Китайська Народна

Республіка (КНР), як один із ключових глобальних акторів, послідовно вибудовує власну інформаційну стратегію, яка покликана не лише захищати національні інтереси, але й активно просувати наративи, вигідні для Пекіна.

Особливе значення у цьому контексті має європейський політичний простір. Європейський Союз і провідні держави Європи залишаються вагомими економічними та політичними партнерами Китаю. Для Пекіна Європа виступає як стратегічний майданчик, де зіштовхуються та співіснують різні підходи до глобального управління. Важливою метою КНР є забезпечення більшої підтримки європейських держав у просуванні концепції багатопольярного світу, протидія спробам домінування західних держав та формування сприятливих умов для реалізації економічної ініціативи «Один пояс, один шлях».

Інформаційна стратегія КНР щодо Європи базується на кількох ключових напрямках. По-перше, Китай розвиває власні засоби масової інформації на європейських ринках. Це стосується як державних, так і напівдержавних медіа, які поширюють інформацію китайського походження кількома мовами та адаптують її до локальних аудиторій. По-друге, Пекін активно використовує цифрову дипломатію та соціальні мережі. Китайські дипломати і державні установи ведуть офіційні сторінки, спрямовані на поширення власних інтерпретацій міжнародних подій та формування позитивного образу країни.

По-третє, значну роль відіграє культурна дипломатія. Інститути Конфуція, що функціонують у багатьох європейських країнах, сприяють популяризації китайської мови та культури, створюють позитивний імідж Китаю як відкритої та привабливої держави. Також важливими є академічні обміни, які забезпечують довготривалі контакти між науковими та освітніми спільнотами. Нарешті, ще одним виміром є економічна комунікація: просування китайських інвестицій, підкреслення вигідності економічної співпраці та створення образу Китаю як надійного партнера.

Водночас реакція європейських держав на ці процеси є суперечливою. З одного боку, Європа зацікавлена у розвитку економічних відносин з Китаєм, особливо з огляду на перспективи інфраструктурних проєктів та інвестицій у рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». З іншого боку, зростають побоювання щодо впливу КНР на внутрішньополітичні процеси, демократичні інститути та інформаційну безпеку європейських держав. Низка країн висловлює занепокоєння тим, що китайська інформаційна стратегія може містити елементи дезінформації або спрямовуватися на підриг європейської єдності.

Таким чином, інформаційна стратегія КНР у європейському

політичному просторі в постбіполярний період є складовою ширшої геополітичної доктрини Пекіна. Вона має подвійний характер: з одного боку – формування позитивного іміджу та просування економічної співпраці, з іншого – протидія західним наративам і пошук союзників у відстоюванні багатополярності. Це робить інформаційну політику КНР важливим інструментом у сучасній системі міжнародних відносин, де боротьба за вплив відбувається не лише у військовій чи економічній площині, а й у сфері інформації та комунікації.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Берділа І.І. Місце Індії та Пакистану в геополітиці Китайської Народної республіки в південноазійському регіоні на сучасному етапі.....3

Бушетець М-М.М., Тихоненко І.В. Економічна дипломатія Китаю та Японії: конкуренція чи співробітництво.....6

Буянов Д., Ржевська Н.Ф. Парадокси американської винятковості.....11

Вовчук Л.А. Українсько-данське військове співробітництво в період великої російсько-української війни.....14

Габро І.В. Постконфліктне будівництво та примирення в Руанді..18

Димчишин М.М. Балансування Сербії між ЄС та Росією у зовнішній політиці за каденції А. Вучича (2017–2025).....21

Дубовий О.С. Стратегія та геополітичні інтереси Індії у Південній Азії.....24

Задернівський О.С. Стратегічні пріоритети США щодо Держави Ізраїль.29

Іовчева А.М. The EU's Role in Reshaping the International Security Order after the Russian Invasion of Ukraine.....32

Костюк Ю.В., Калуга В.Ф. М'яка сила як предмет дискурсу.....37

Кулик А.О., Крамаренко І.С., Тихоненко І.В. Співробітництво України з Королівством Данія під час російсько-української війни...41

Михайленко Ю.В., Богданова Т.Є. Цифрова дипломатія: виклики та можливості.....46

Останчук С.С. НАТО як фактор трансформації безпекової архітектури Європи у XXI ст.....48

Тихоненко І.В. Військово-політичне співробітництво між Королівством Саудівська Аравія та Ісламською Республікою Пакистан.....52

Тригуб О.П. Чеська контрреволюційна шпигунська організація на Півдні України (1932 р.): до постановки питання.....	57
Хмель А.О. Точки перетину євроскептицизму і популізму: від теорії до практики.....	60
Чайка В.В. Екологічна політика Фінляндії в Арктичному регіоні.....	65
Чікал О.А. Геополітична боротьба США і КНР за регіон Латинської Америки за президенства Джо Байдена.....	69
Шаригіна А.В. Трансформація зовнішньої політики Марокко у період правління Мухаммада VI.....	73
Шевчук О.В. Інформаційна стратегія КНР щодо країн європейського регіону в постбіполярний період.....	77

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Друкується в авторській редакції
Друк С. Волинець. Фальцювальні-палітурні роботи О. Мішалкіна.

Підп. до друку 13.11.2025.
Формат 60 × 841/8. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 4,8. Обл.-вид. арк. 4,5.
Тираж 10 пр. Зам. № 7132.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81,
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2020.